

T.C.
TARIM ve KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI
TARIMSAL ARAŞTIRMALAR
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

TÜRKİYE
EVÇİL HAYVAN GENETİK KAYNAKLARI
TANITIM KATALOĞU

T.C.
TARIM ve KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI
Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü

TÜRKİYE EVCİL HAYVAN GENETİK KAYNAKLARI

Ankara
Aralık 2009

2009, Birinci Baskı
2000 adet basılmıştır.

Katalogun tüm yayın hakları TAGEM'e aittir.
Katalogun tamamı veya herhangi bir bölümü
izinsiz basılamaz ve çoğaltılamaz.

www.tagem.gov.tr

Önsöz

Nüfus artışı ve ekonomik baskı geleneksel tarım sistemlerindeki değişimi hızlandırırken, biyolojik çeşitlilik hızla azalmaktadır. Hayvan genetik kaynakları, biyolojik çeşitliliğin bir unsuru olup insanların gıda ve tarım alanında ihtiyaç duyduğu talebi karşılamaktadır. Özellikle çiftlik hayvanları genetik kaynaklarının yok olması doğrudan insan yaşamı ile ilişkilidir ve konunun ekolojik yönü yanında sosyo-ekonomik yönü de bulunmaktadır.

Türkiye, dünyanın en önemli gen merkezlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Arkeolojik kanıtlar, koyun, sığır ve keçinin Anadolu'da veya çok yakınında evcilleştirilmiş olduğunu göstermektedir. Günümüzde bu türlere ait ırklara ve özelliklerine dayalı ayrıntılı bir sayım yapılamadığından ırkların bugünkü durumları hakkında kesin bir bilgiye ulaşılamamaktadır. Ancak, geçen yarım yüzyıl içerisinde ülkemizde çiftlik hayvanları genetik kaynaklarında ciddi kayıplar yaşandığı bilinmektedir. Yapılan ıslah çalışmaları ve yetiştirici tarafından yoğun ve bilinçsiz melezlemeler, geçtiğimiz yıllarda yoğun olarak yaşanan hayvan ithalleri ve sığırdaki yaygın suni tohumlama çalışmaları, diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de aynı sonucu doğurmuş; hayvan genetik kaynaklarındaki çeşitliliğin azalması veya kaybolması tehlikesini de beraberinde getirmiş, hatta bazı ırklarımız tanımlanıp, kayıt altına alınamadan yok olmuştur. Bu durum ıslah çalışmaları ile genetik kaynakların korunması arasında bir denge oluşturulmasının ne derece önemli olduğunu gözler önüne sermiştir.

Türkiye'de hayvan genetik kaynaklarının mevcut yöntemlerle araştırma enstitülerinde, gen bankalarında ve halk elinde korunması, sürdürülebilir olarak kullanımı, morfolojik, fizyolojik ve genotipik tanımlanması, alt yapı-insan kaynaklarının geliştirilmesi ve kamuoyunu bilinçlendirici tanıtım çalışmaları yapılması yönünde faaliyetler Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (TAGEM) koordinatörlüğünde sürdürülmektedir.

Hayvan ırk ve hatlarının tescili, Hayvan ırklarının Tesciline İlişkin Yönetmelik doğrultusunda oluşturulan Hayvan ırk Tescil Komitesi kararı ile gerçekleştirilmektedir. 2004 yılından 2009 yılına kadar 41 genotip tescil edilmiştir. Tescil işlemi tamamlanmış olan genotiplere ait tescil bilgilerine, tarih ve sayısı genotipe ait sayfada belirtilen Resmi Gazete'den ulaşmak mümkündür.

"Türkiye Evcil Hayvan Genetik Kaynakları Tanıtım Kataloğunda" özellikle yerli ırklarımız ve geliştirilen ırklarımıza ait temel veriler özetlenmeye çalışılmıştır. Envanter çalışmalarına rehber olma niteliği taşıyan bu ilk çalışmanın devamı olarak, çok daha kapsamlı olanların önümüzdeki yıllarda gerçekleştirileceğine inanıyorum. Ancak çalışmaların başarısında, ırk tescil listelerinde eksik kalan bilgilerin tamamlanması yönünde araştırmacılara büyük görevler düştüğünü önemle vurgulamak istiyorum.

Bölge kültürünün ve geleneğinin bir parçası olan hayvan ırklarımızın kamuoyuna tanıtılması ve paha biçilemeyen bu genetik zenginliklerimizin toplumla paylaşılmasının, konunun önemi ile ilgili gündem oluşturması, kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum örgütleri, üniversiteler, özel sektör ve halkın koruma programlarında aktif olarak rol almaları umuduyla, hazırlanan bu kataloğun ülkemiz ve sektör için hayırlı olmasını diliyorum.

Doç. Dr. Masum BURAK
Genel Müdür

EVÇİL HAYVAN GENETİK KAYNAKLARI KORUMA VE TANIMLAMA ÇALIŞMALARI

Birleşmiş Milletler Biyoçeşitlilik Sözleşmesinde genetik kaynaklar, "Bugün veya gelecek için değer taşıyan genetik materyal" olarak tanımlanmaktadır. İnsanların temel gereksinimlerinin karşılanması amacıyla dünyada bilinen 50.000 memeli ve kuş türünün 40 kadarı evcilleştirilmiştir ve bu türlere ait 7616 çiftlik hayvanı ırkı genetik kaynak olarak kabul edilmektedir. Belirtilen ırkların, %9 u yok olmuş, % 21 i yok olma riski taşımakta ve %36 sının ise risk durumları bilinmemektedir. Yok olma hızı da dikkate alındığında bu durumun dünya tarımını yakın gelecekte olumsuz yönde etkileyeceği tahmin edilmektedir. Bu nedenle dünyada son yıllarda hayvan genetik kaynaklarının korunmasına yönelik çalışma ve çabalarda önemli bir artış gözlemlenmektedir. Özellikle Hayvan Genetik Kaynakları Küresel Eylem Planı ve İnterlaken Deklarasyonu'nun 2007 yılında kabul edilmesiyle küresel ölçekte bir ivme yakalanmıştır. Eylem Planında; karakterizasyon, envanter, eğilim ve ilgili risklerin izlenmesi, koruma, sürdürülebilir kullanım ve ıslah, politika, altyapı ve kapasite geliştirme konuları stratejik öncelik olarak kabul edilmiştir. İnterlaken Deklarasyonu ile ise ülkeler, hayvan genetik kaynaklarında yaşanan erozyonun farkında olduklarını ve öncelikli koruma görevinin kendilerinde olduğunu onaylamışlardır.

Çiftlik hayvanlarında sürekli olarak verim artışı yönünde yapılan seçimler sonucunda; olumsuz çevre şartlarına, hastalıklara vb. karşı direnç zayıflamaktadır. Bu nedenle uyum yeteneği yüksek genotiplerin korunması her zaman gereklidir. Yerli ırklar kanaatkârdır, düşük değerli yem kaynaklarını ve bitkisel üretime elverişsiz alanları et, süt ve iş verimine dönüştürebilirler. Bu ırklar, yetiştirildikleri bölgenin özel koşullarına çok iyi uyum sağlamış, özgün niteliklere sahip olan, dayanıklı ve kötü çevre koşullarında yaşayıp üreyebilen hayvanlardır. Adaptasyon yeteneği yüksek yerli ırkların korunması ile ıslah çalışmalarına temel oluşturacak genetik çeşitlilik kaybedilmeden, melez üstünlüğünden yararlanılabilecektir.

Gelecekte iklim, barınak, yem ve sağlıkla ilgili koşulların ne durumda olacağı bilinmediğinden mevcut varyasyonun korunması, hatta daha da çoğaltılması, olası değişikliklere uyum olanağını korumayı sağlayacaktır. Mevcut şartlarda ekonomik önemi olmayan bazı verim özellikleri ve bu özelliklere sahip genotiplerin gelecek yıllarda hangi ölçüde aranılır olacağını bugünden kestirmek güçtür. Doğal kaynaklarda yaşanması muhtemel azalmalar ve küresel ısınmanın olumsuz etkileri sonucunda gıda ve yem amaçlı bitkisel üretimdeki düşüşlere bağlı olarak entansif hayvan yetiştiriciliğinin sınırlanacağı bu nedenle ekstansif hayvan yetiştiriciliğine bir yönelme olacağı düşünülmektedir. Bu durumda hayvancılığın sigortası yerli hayvan genetik kaynakları olacaktır.

Aynı zamanda önemli bir eğitim, araştırma ve kültür materyali olan hayvan genetik kaynakları dünyanın birçok bölgesinde bulundukları bölgelerin ekolojilerinin korunmasında önemli rol oynamaktadırlar. Son çalışmalar, yerli hayvan ırklarından elde edilen ürünlerin daha sağlıklı olduğunu, lezzet ve kalite açısından özgün nitelikler taşıdığını ve bazı ülkelerde yerli hayvanlara ait ürünlerin daha çok talep edildiğini göstermektedir.

Genetik kaynakların korunması çalışmalarının ilk adımını mevcut durumun belirlenmesi, başka bir deyişle bu genotiplerin envanterlerinin çıkarılması oluşturmaktadır. Türkiye'de koruma ve planlama çalışmalarında kullanılmak üzere hayvan ırklarının sayı ve dağılımlarını ortaya koyan geniş katılımlı bir envanter çalışmasına acil olarak ihtiyaç duyulmaktadır.

Dünyada hayvan genetik kaynaklarının korunmasında doğal yaşam alanı dışında canlı olarak (*ex situ in vivo*), dondurularak (*ex situ in vitro*) ve yerinde (*in situ*) korunma olmak üzere üç yöntem bulunmaktadır. Çiftlik hayvanlarının canlı olarak korunması; iş gücü, alan, bakım besleme vb. masrafları içeren yüksek maliyetli bir faaliyettir. Yine dondurarak koruma yönteminde başlangıç maliyeti yüksektir ve gen bankalarının devamlılığının sağlanması yeterli bütçe ve insan kaynağı gerektirmektedir.

Korumadaki başarıyı artırmak için tüm koruma yöntemlerinin bir arada uygulanması önerilmektedir.

Koruma çalışmalarında bir sonraki adımı, envanter çalışmasına dayalı olarak koruma altına alınacak genotiplerin belirlenmesi oluşturmaktadır. Türkiye’de koruma altına alınan ırkların belirlenmesinde mevcut veriler, değerlendirmeler ve sahada yapılan incelemeler ışığında hareket edilmiştir. Bu saha çalışmalarında, yaygın olarak yetiştirildiği bildirilen bazı ırklara ait saf ve sağlıklı örnek bulmada zorluk yaşanırken, daha önce kayda alınmamış, henüz üzerinde hiç çalışma yapılmamış ve hakkında herhangi bir bilgi bulunmayan genellikle küçük popülasyonlu genotiplerle de karşılaşmıştır.

Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü’nce (TAGEM) yürütülen Evcil Hayvan Genetik Kaynaklarını Koruma Projesinde, öncelikle kaybolma riski ile karşı karşıya olan yerli ırklarımızı temsil eden örneklerin mevcut yöntemlerle koruma altına alınması, bu genotiplerin yok olma sürecinin dışında tutulması ve ırklarımız için tanımlayıcı bilgiler sağlanması amaçlanmıştır. 1995 yılında kaybolma riski yüksek olan sığır ırklarıyla başlatılan koruma programı 1996 ve 1997 yıllarında koyun, keçi, manda, tavuk ve ipekböceğini ve 2002 yılında arıyı kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Bu çerçevede, Ankara Keçisi, Yerli Kara sığırtı, Denizli ve Gerze tavuk ırkları Lalahan Hayvancılık Merkez Araştırma Enstitüsü’nde (HMAE), Sakız, Kıvırcık ve Gökçeada koyun ırkları, Anadolu Mandası ve Boz sığır ırkı Marmara Hayvancılık Araştırma Enstitüsü’nde, Güney Anadolu Kırmızısı sığır ırkı Çukurova Tarımsal Araştırma Enstitüsü’nde, Doğu Anadolu Kırmızısı sığır ırkı Doğu Anadolu Tarımsal Araştırma Enstitüsü’nde, Güney Karaman koyun ırkı Bahri Dağdaş Uluslararası Tarımsal Araştırma Enstitüsü’nde, Kafkas arı ırkı Kafkas Arısı Üretim Eğitim ve Gen Merkezi Müdürlüğü’nde, Bursa Beyazı, Bursa Beyazı-Alaca ve Hatay Sarısı ipekböceği hatları Bursa İl Tarım Müdürlüğü’nde olmak üzere toplam 13 ırk ve 3 hat koruma altına alınmıştır.

4631 sayılı Hayvan Islahı Kanunu’na dayandırılarak çıkarılan, Hayvan Gen Kaynaklarını Koruma ve Hayvan ırklarının Tesciline İlişkin yönetmelikler çerçevesinde sekreteryasını TAGEM’in yürüttüğü Hayvan

Gen Kaynaklarını Koruma Ulusal Komitesi ve Hayvan Irk Tescil Komitesi kurulmuştur.

Hayvan Gen Kaynaklarını Koruma Ulusal Komitesinin görevleri arasında, hayvan genetik kaynaklarının korunması, sürdürülebilir kullanımı, envanteri, ilke, hedef ve politikaların belirlenmesi, yurt içi ve yurt dışı kullanımı, ithalatı ve ihracatı ile ilgili iş ve işlemleri yapmak ve yaptırmak yer almaktadır. Komitenin kararı doğrultusunda, halk elinde yetiştirilmekte olan ve yok olma tehdidi altında bulunan koyun, keçi, arı, manda ve sığır ırklarının ve bölgesel tiplerinin küçük koruma sürüleri halinde doğal yayılma alanı olan bölge ve illerde koruma altına alınması Hayvancılığın Desteklenmesi Hakkında 2005/8503 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesinde yer almıştır. Destekleme kapsamına alınacak ırklar, yayılma alanları, yetiştiricileri ile proje liderleri belirlenmiş ve her ırk için projeler hazırlanarak yetiştiricilerle sözleşmeler yapılmıştır. Bu kapsamda, Sakız, Çine Çaparı, Gökçeada, Kıvırcık, Herik, Karagül, Norduz, Dağlıç ve Hemşin koyun; Ankara Keçisi, Kilis ve Honamlı keçi; Anadolu Manda; Yerli Kara, Kilis, Yerli Güney Sarısı, Doğu Anadolu Kırmızısı, Boz Irk ve Zavot sığır ve Kafkas arı ırkları olmak üzere 20 ırka ait toplam 3.131 baş hayvanın ve 5.822 adet arı kolonisinin 18 ilde korunması amacıyla 236 yetiştiriciye destekleme ödemesi yapılmaktadır.

Son yıllarda ülkemizde hayvan genetik kaynaklarında yaşanan erozyon göz önüne alındığında, halk elinde koruma programı ile yerli ırklarımızın küçük sürüler halinde de olsa yerinde muhafazası sağlanmıştır. Program öncesinde yapılan saha taramalarında bazı ırklara ait saf örnek bulmakta büyük güçlüklerle karşılaşmış, hatta bazı ırklarımızın yok olma eşiğine geldiği anlaşılmıştır. Örneğin, Çine Çaparı koyun ırkımızın sadece koruma sürüsünde ve Adnan Menderes Üniversitesi Ziraat Fakültesi Araştırma Çiftliğinde bulunduğu tespit edilmiştir. Diğer taraftan koruma desteklemeleri kamuoyunun konuya ilgisini çekmiş, yetiştiricilerin binlerce yıldır Anadolu’da var olan hayvan ırklarının önemini ve değerini kavramaları söz konusu olmuştur.

TÜBİTAK Kamu Kurumları Araştırma Projelerini Destekleme Programı çerçevesinde Tarım ve Köyişleri Bakanlığının müşteri kurum olduğu “Türkiye Yerli

Evcil Hayvan Genetik Kaynaklarından Bazılarının *in vitro* Korunması ve Ön Moleküler Tanımlanması-I" isimli proje 2007 yılından bu yana yürütülmektedir. 13 koyun (Karayaka, Herik, Gökçeada, Karagül, Morkaraman, Akkaraman, Kıvırcık, İvesi, Dağlıç, Çineçaparı, Hemşin, Norduz, Sakız), 6 sığır (Boz Irk, Yerli Kara, Doğu Anadolu Kırmızısı, Güney Anadolu Kırmızısı, Zavot, Yerli Güney Sarısı), 5 keçi (Ankara Keçisi, Kilis Keçisi, Kıl Keçi, Norduz Keçisi, Honamlı Keçisi), 1 manda (Anadolu Mandası) ve 5 at (Çukurova, Ayvacık Midillisi, Canik, Hınısın Kolu Kısası, Malakan) ırkına ait genetik materyallerin dondurularak korunması amacıyla hazırlanan projede; koruma çalışmalarında kullanılmak üzere, genetik bilgi kaynağı sağlayacak DNA materyallerinin saklandığı biri Lahahan HMAE'de diğeri TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezi Gen Mühendisliği ve Biyoteknoloji Enstitüsünde olmak üzere iki gen bankasının oluşturulması, ırkların ön karakterizasyonunun yapılması ve tescil çalışmalarında yararlanılmak üzere bilgi sağlanması, gelecekte ülkenin hayvancılık alanındaki rekabet gücünü artıracak uzman kadronun oluşturulması hedeflenmiştir.

Bunun yanında, morfolojik, fizyolojik ya da kültürel özelliklerinden daha yüksek gelir elde edilerek ırkların yaşatılması gündemdeki bir konudur. Ayrıca; süt ürünleri, yapağı-tiftik ürünleri, manda kaymağı gibi çok çeşitli yerel ürünlerin, Denizli Horozu gibi simge

değeri taşıyan ırkların ve Norduz Keçisi boynuz yapısı gibi ilgi çekebilecek özelliklerin ön plana çıkarılması gerekmektedir. Hayvan yetiştiricilerinin örgütlenmesi, ürün çeşitliliğini artırarak gelirlerin yükseltilmesi, hayvan ve ürün pazarlama olanaklarının geliştirilmesi ve yeni pazar yaratılması önem taşımaktadır. Böylece, hayvan ırklarının genetik çeşitliliğini koruyarak hayvan genetik kaynaklarının sürdürülebilir kullanımının sağlanması mümkün olabilecektir.

Yerli hayvan ırklarımızın tescil çalışmaları, Hayvan Irk Tescil Komitesi kararları doğrultusunda, Tescil Çalışma Talimatına uygun olarak yürütülmektedir. Tescil edilecek yerli ırkla ilgili yayınlanmış tüm bilimsel çalışmalar, görevlendirilen konuda uzman araştırmacı tarafından temin edilmekte ve bilgiler literatür belirtilerek tür bazında oluşturulmuş tescil listesine işlenmektedir. Danışman başkanlığında Tescil Alt Komitesi, hazırlanan listedeki tüm verileri literatürden kontrol etmek, eksiklikleri tamamlamak, bilgileri Tescil Komitesine sunulacak şekilde düzenlemek ve mevcut çalışmalarda elde edilmiş en küçük değer ile en yüksek değeri, ortalamalardan elde edilen tartılı ortalamayı tabloya girmekle görevlidir. Alt Komitenin hazırladığı liste, Hayvan Irk Tescil Komite Toplantısı'nda incelendikten sonra yapılan düzeltmeler doğrultusunda düzenlenerek Resmi Gazete'de yayımlanmaktadır.

HAYVAN IRK TESCİL KOMİTE ÜYELERİ

Tarım ve Köyşleri Bakanlığı	Müsteşar Yardımcısı	Dr. Ramazan KADAK
Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü	Genel Müdür	Doç. Dr. Masum BURAK
Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü	Genel Müdür Yardımcısı	Turgut ÖZDEK
Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü	Daire Başkanı	Yılmaz BEKİROĞLU
Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü	Genel Müdür Yardımcısı	Dr. Cevdet AKDENİZ
Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü	Genel Müdür Yardımcısı	Dr. Durali KOÇAK
Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi	Öğretim Üyesi	Prof. Dr. Halil AKÇAPINAR
Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi	Öğretim Üyesi	Prof. Dr. Metin YENER
Namık Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi	Öğretim Üyesi	Prof. Dr. İhsan SOYSAL
Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi	Öğretim Üyesi	Prof. Dr. Necmettin ÜNAL
Çevre ve Orman Bakanlığı	Genel Müdür Yardımcısı	Mustafa AKINCIOĞLU
Türk Patent Enstitüsü	Daire Başkanı	Kutay KUMBASAR
Türk Standartları Enstitüsü	Ziraat İhtisas Grubu Başkanı V.	Dr. Cemal YILDIZELİ
Türk Veteriner Hekimleri Birliği Merkez Konseyi	Üye	Dr. Ümit ÇERÇEL
TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası	Üye	Prof. Dr. Mehmet ERTUĞRUL
Türk Ziraat Yüksek Mühendisleri Birliği	Üye	Dr. Hüseyin BÜYÜKŞAHİN
Türkiye Damızlık Sığır Yetiştiricileri Merkez Birliği	Üye	Dr. Onur ŞAHİN
Tarımsal Kalkınma Vakfı	Üye	Ziya PORĞALI

HAYVAN IRK TESCİL ALT KOMİTE DANIŞMANLARI

Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi	Küçükbaş İrk Tescil Danışmanı	Prof. Dr. Mehmet ERTUĞRUL
Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi	Büyükbaş İrk Tescil Danışmanı	Prof. Dr. Metin YENER
Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi	Büyükbaş İrk Tescil Danışmanı	Prof. Dr. Ceyhan ÖZBEYAZ
Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi	İpekböceği Tescil Danışmanı	Prof. Dr. Çetin FIRATLI
Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi	Arı İrk Tescil Danışmanı	Doç. Dr. H. Vasfi GENÇER
Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi	Kanatlı ve Kedi-Köpek İrk Tescil Danışmanı	Doç. Dr. Fatih ATASOY

TARIMSAL ARAŞTIRMALAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ - HAYVANCILIK VE SU ÜRÜNLERİ ARAŞTIRMALARI DAİRESİ

Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvancılık Araştırmaları Şb. Md.	Ziraat Yüksek Mühendisi	Dr. Bekir ANKARALI
İrk Tescil Sorumlusu	Ziraat Yüksek Mühendisi	Nermin AKSÜMER
Hayvan Genetik Kaynakları Program Koordinatörü	Ziraat Yüksek Mühendisi	A. Oya AKIN
Küçükbaş Proje Koordinatörü	Ziraat Yüksek Mühendisi	Dr. Vedat AKGÜNDÜZ

İRK TESCİL ALT KOMİTE ÜYELERİ

Büyükbaş İrk Tescil Alt Komite Üyesi	Veteriner Hekim	Dr. Mustafa KÜÇÜKKEBAPÇI
Büyükbaş İrk Tescil Alt Komite Üyesi	Ziraat Yüksek Mühendisi	Dr. Adnan ÜNALAN
Büyükbaş İrk Tescil Alt Komite Üyesi	Ziraat Yüksek Mühendisi	Dr. Abdülkadir ÖZLÜTÜRK
Küçükbaş İrk Tescil Alt Komite Üyesi ve Proje Lideri	Ziraat Yüksek Mühendisi	Dr. Sinan KOPUZLU
Küçükbaş İrk Tescil Alt Komite Üyesi ve Proje Lideri	Ziraat Yüksek Mühendisi	Dr. Ali BİLGİN
Küçükbaş İrk Tescil Alt Komite Üyesi	Ziraat Yüksek Mühendisi	Dr. Ayhan CEYHAN
Kanatlı İrk Tescil Alt Komite Üyesi ve Proje Lideri	Veteriner Hekim	Dr. Neval ÖZDOĞAN
Kedi-Köpek İrk Tescil Alt Komite Üyesi	Ziraat Yüksek Mühendisi	Nermin AKSÜMER

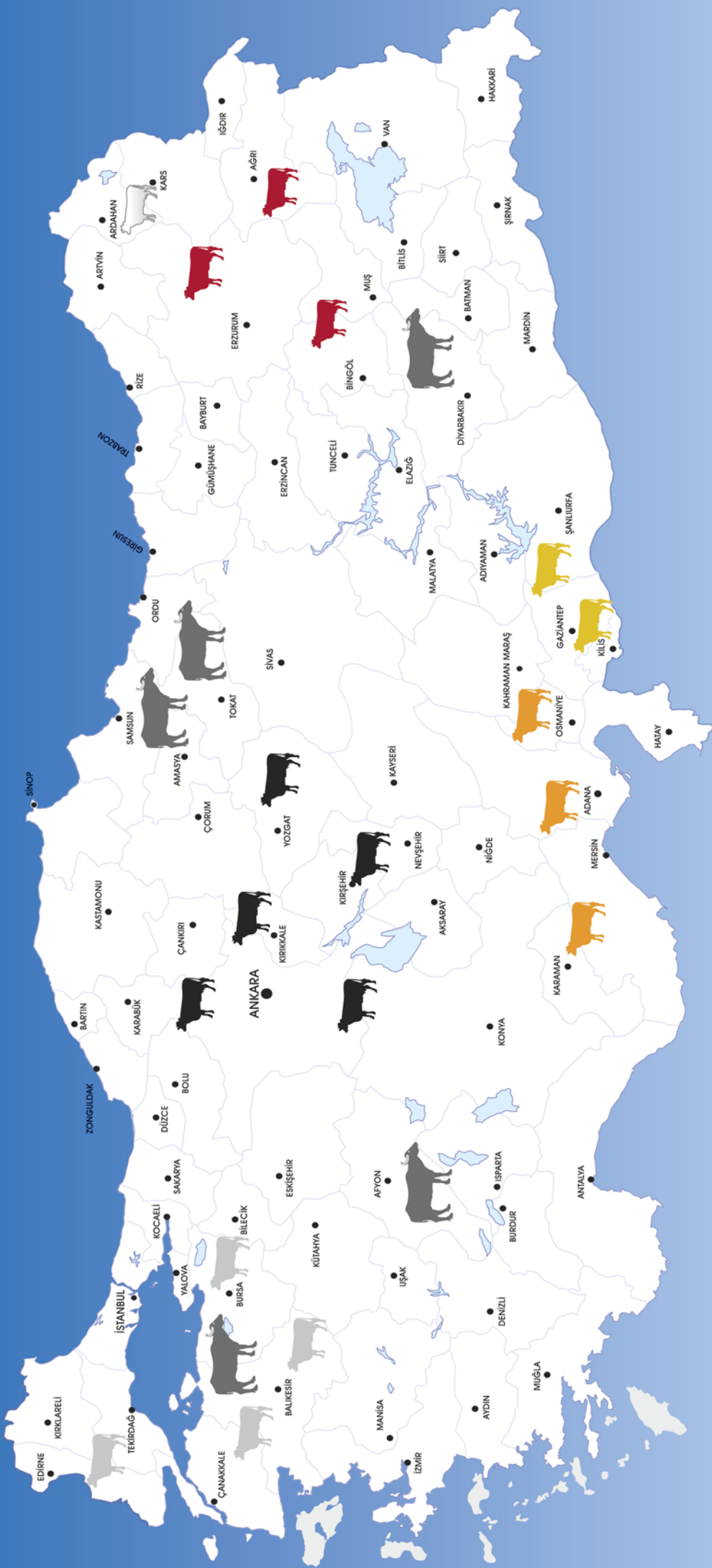
EVCİL HAYVAN GENETİK KAYNAKLARI PROJE LİDERLERİ: (Soyadı Sırasıyla)

Necdet AKAY	Halil EROL	Deniz SOYSAL
Halil İbrahim AKÇADAĞ	Ayşe IŞIK	Mesut YILDIRIR
Dr. A. Hamdi AKTAŞ	Sadettin IŞIK	Dr. Sadrettin YÜKSEL
İlkay DEMİRHAN	Hamza KOPUZ	M. Akif YÜKSEL
İsmail ERDOĞAN	Tamer SEZENLER	Mehmet Emin VURAL
Hakan ERDURAN	Erdoğan SEZGİN	

İÇİNDEKİLER

Önsöz	3
BÜYÜKBAŞ HAYVAN IRKLARI	9
Yerli Sığır Irkları	
Güney Anadolu Kırmızısı (Kilis)	10
Yerli Güney Sarısı	12
Yerli Kara	14
Doğu Anadolu Kırmızısı	16
Zavot	18
Boz Irk	20
Yerli Manda Irkı	
Anadolu Mandası	22
KÜÇÜKBAŞ HAYVAN IRKLARI	24
Yağlı Kuyruklu Yerli Koyun Irkları	
Akkaraman	26
Kangal Akkaraman	28
Morkaraman	30
Dağlıç	32
İvesi	34
Çine Çaparı	36
Güney Karaman	38
Karagül	40
Norduz	42
Oyluğu Yağlı Yerli Koyun Irkı	
Tuj	44
Yarım Yağlı Kuyruklu Yerli Koyun Irkı	
Sakız	46
Yarım Yağlı Kuyruklu Koyun Irkları	
Herik	48
Hemşin	50
Malya	52
Acıpayam	54
Yağsız, İnce ve Uzun Kuyruklu Yerli Koyun Irkları	
Kıvırcık	56
Karayaka	58
Gökçeada	60
Yağsız, İnce Kuyruklu Koyun Irkları	
Karacabey Merinosu	62
Anadolu Merinosu	64
Orta Anadolu Merinosu	66
Ramliç	68
Pırlak	70
Karya	72
Yerli Keçi Irkları	
Ankara Keçisi	74
Kıl Keçisi	76
Norduz Keçisi	78
Kilis Keçisi	80
Honamlı Keçisi	82
KANATLI ve KÜÇÜK EVCİLLER	
Denizli	84
Gerze	85
Yumurtacı Hibritler	86
Kafkas Arısı	87
Yerli İpekböceği Hatları	88
Ankara Tavşanı	89
KEDİ ve KÖPEKLER	
Kangal	90
Akbaş	92
Van Kedisi	94
Ankara Kedisi	96

BÜYÜKBAŞ HAYVAN IRKLARI

Güney Anadolu Kırmızısı (Kilis)	Zavot
Yerli Güney Sarısı	Boz İrk
Yerli Kara	Anadolu Mandası
Doğu Anadolu Kırmızısı	

♂

♀

GÜNEY ANADOLU KIRMIZISI (KİLİS)

Yayılma Alanı : Kilis merkez olmak üzere, İçel'den Şanlıurfa'ya kadar olan Güney Anadolu Bölgesi

Verim Yönü : Kombine, süt ve et

Genel Tanımı : Asil ve zarif görünümlü, boyun kısa, baş dik, cidago belirgin ve yüksektir. Yaş ilerledikçe gerdanda kıvrımlı ve sarkık bir deri yapısı

gelişir. Özellikle erkeklerde hörgüç benzeri bir oluşum meydana gelir. Vücut dar ve nispeten kısadır. Göğüs dar, sağrı kısa ve cidagodan daha yüksektir. Kuyruk bağlantı noktası sağrıdan yüksek ve vücuda bağlantısı kuvvetlidir. Bacaklar, genelde narin yapılı, ince ve oldukça uzundur, arka bacaklar daha incedir. Vücutta harmoni bozuktur. Bu nedenle sallantılı yürüyüş görülür. En çok rastlanan

renk sarımsı kırmızıdır. Sarıdan kırmızıya ve kah-verengiye kadar farklı renklilere rastlanmaktadır. Genel olarak burun etrafında vücut renginden daha açık bir halka vardır. Bacakların iç yüzeyleri, meme ve karın altı vücuda göre daha açık renktedir. Vücudun ön kısmı arkaya nazaran daha koyudur. Kuyruk püskülü siyah renklidir. Kısa boynuzlu siğir ırklarındandır. Boynuzlar dar, ince, yukarı ve iki yana doğru uzanır.

Irka Özgü Ayırıcı Özellikler : Vücut yandan bakıldığında kare şeklindedir. Türkiye'nin en iri ve süt verimi en yüksek yerli ırkıdır. Güney Anadolu ve Akdeniz'in sıcak iklimine uyum sağlamıştır. Kene ve kan parazitlerinin meydana getirdiği hastalıklara dayanıklıdır. Bakım ve beslemenin düzenli olmadığı şartlarda çok az sorunla yetiştirilebilir. Uzun mesafeleri yürüyebilme yeteneğindedir. Davranışsal problemler ve meme başlarının küçük olması nedeniyle makinalı sağıma uygun değildir. Analık içgüdüsü gelişmiştir. Buzağısını görmeyince sütünü vermez.

Yetiştirme Koşulları : İlkel bakım, besleme ve barındırma koşullarında yaygın olarak köy sürüleri şeklinde yetiştirilir. Mera devresi yılın dörtte üçünü bazı yerlerde ise tamamını kapsar. Ahırda yemleme yalnız kış aylarında yapılmaktadır. Hatay ve Adana gibi kışı ılık geçen yerlerde ahırlar genellikle sazdan ve kerpiçten, Şanlıurfa ve Gaziantep gibi kışı nispeten soğuk geçen yerlerde ise ahırlar genellikle taştan yapılmıştır.

Vücut Ölçüleri ve Verim Özellikleri	Erkek	Dişi
Cidago Yüksekliği (cm)	140-150	125-135
Vücut Uzunluğu (cm)	135-145	130-140
Doğum Ağırlığı (kg)	25-27	23-25
Ergin Canlı Ağırlık (kg)	550-600	350-450
Damızlıkta Yaşı (ay)		24-26
Günlük Canlı Ağırlık Artışı (g)	700-900	
Laktasyon Süt Verimi (kg)		1500-2500
Laktasyon Süresi (gün)		200-250
Sütte Yağ Oranı (%)		3.5-4.5

♂

♀

YERLİ GÜNEY SARISI

Yayılma Alanı : Mersin'den başlayarak Hatay'a ve Şanlıurfa'ya kadar olan iller, başlıca Toros ve Amanos dağları ile Akdeniz arasında kalan bölgeler ve kısmen bu dağların kuzey ve doğusu

Verim Yönü : Kombine, et ve süt

Genel Tanımı : Küçük yapılı, kısa boynuzlu siğir ırklarındandır. Sağrı yüksekliği cidagodan daha

fazladır. Sırt hattı düzdür. Renk kirli sarıdan kırmızı ve tarçın rengine kadar değişmektedir. Boynuz rengi siyahımsı koyudur. Göz etrafı, yüzün yan kısımları, boyun, kürekler ve kuyruk ucu daha koyudur. Burun ucu siyaha kadar değişen koyu renkte, burun ve ağız etrafında vücuda göre hafif renkli, bazen kirli beyaz bir halka bulunur. Ba-

cakların iç tarafları açık renklidir. Tırnak rengi siyaha yakın koyu gri veya siyahtır.

Irka Özgü Ayırıcı Özellikler : Deri rengi siyaha yakın kahverengidir. Keçi gibi dağlara tırmanabilir. Hastalıklara dirençli, kötü çevre şartlarına dayanıklıdır. Engibeli arazilerde otlayabilme yeteneğinde olup dağlık bölgelere uyum sağlamıştır. Analık içgüdüğü gelişmiştir. Buzağısını görmeyince sütünü vermez.

Yetiştirme Koşulları : İlkel bakım, besleme ve barındırma koşullarında yaygın olarak köy sürüleri şeklinde yetiştirilir. Hayvanlar nisan, mayıs aylarında otlamaları için dağlara gönderilir ve insan müdahalesi olmadan 6-7 ay dağlarda kalır, kar yağışıyla birlikte köye dönerler.

Vücut Ölçüleri ve Verim Özellikleri	Erkek	Dişi
Cidago Yüksekliği (cm)		105-115
Vücut Uzunluğu (cm)		110-120
Doğum Ağırlığı (kg)	15-17	12-14
Ergin Canlı Ağırlık (kg)		150-250
Damızlıkta Yaşı (ay)		30-36
Laktasyon Süt Verimi (kg)		600-650
Laktasyon Süresi (gün)		180-200
Sütte Yağ Oranı (%)		3-4

♂

♀

YERLİ KARA

Yayılma Alanı : Orta Anadolu

Verim Yönü : Kombine, et ve süt

Genel Tanımı : Yükseklik ve ağırlık itibarıyla küçük yapılı, kısa boynuzlu sığır ırklarındandır. Boyun genellikle orta uzunlukta, ince kıvrımlar mevcut ve gerdan az gelişmiştir. Vücut uzuncadır. Göğüs orta derecede derindir. Kaburgaların kısa olması nedeniyle göğüs omuzlar arkasında çok

dardır. Omuz genellikle dar ve uzun olup meyillidir. Sağrı sivri, meyilli ve cidagoya nazaran daha yüksektir. Sırt çizgisi düzdür. Arka kısım daha geniş ve yüksektir. Kulağın iç yüzeyi sık kalın kıllarla örtülüdür. Baş buruna doğru inceler, göz çukurları belirgindir. Boğalarda baş büyükçe, profili hafif dışbükeydir. İneklerde baş dar ve küçük, yüz uzun ve burun ucunda dışbükeylik bulunmaz. Kemik

yapısı incedir. Bacaklar kısa, tırnaklar sağlamdır. Kıl rengi kuzguni siyahtır. Genellikle derisi kalın ve serttir. Erkek ve dişiler boynuzludur. Boynuz genellikle ince yapılı ve ay biçimindedir.

Irka Özgü Ayırıcı Özellikler: Yetersiz bakım ve besleme koşullarına oldukça dayanıklı, hastalık ve zararlılara karşı direnci yüksektir. Analık içgüdüleri gelişmiştir. Buzağısını görmeyince sütünü vermez.

Yetiştirme Koşulları : Karasal iklimde, ilkel bakım, besleme ve barındırma koşullarında ekstansif olarak yetiştirilir.

Vücut Ölçüleri ve Verim Özellikleri	Erkek	Dişi
Cidago Yüksekliği (cm)		100-110
Vücut Uzunluğu (cm)		110-120
Doğum Ağırlığı (kg)	18-20	17-19
Ergin Canlı Ağırlık (kg)	300-400	200-300
Damızlıkta Yaşı (ay)		24-28
Günlük Canlı Ağırlık Artışı (g)	700-900	
Laktasyon Süt Verimi (kg)		1000-1100
Laktasyon Süresi (gün)		240-260
Sütte Yağ Oranı (%)		4-5

♂

♀

DOĞU ANADOLU KIRMIZISI

Yayılma Alanı: Başta Erzurum, Kars ve Ardahan illeri olmak üzere Doğu ve Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi

Verim Yönü: Kombine, et ve süt

Genel Tanımı: Küçük yapılı, sert mizaçlı, kemik yapısı sağlam, göğsü dar ve derisi kalındır. Genellikle sağrı dar, keskin, sivri ve düşüktür. Sağrı cidagadan yüksektir. Renk kırmızı ve tonlarındadır.

Kulak kenarları, boyun, göğüs, ön bacakların ön yüzleri, tırnakların deriyle birleştiği kısımlar koyudur. Kısa boynuzlu (brahyceric) siğir ırklarındandır. Erkek ve dişiler boynuzludur. Boynuzlar koyu renk tonunda olup öne doğru kıvrım yapmaktadır.

Irka Özgü Ayırıcı Özellikler : Küçük cüsseli olmakla birlikte güçlüdür. Olumsuz çevre şartlarına dayanıklıdır. Kalitesiz yemlerle hayatını sürdürebilir. Engibeli alanlardaki otlakları değerlendirebilir ve hastalıklara karşı direnci yüksektir. Sürü ve analık içgüdüsü gelişmiştir. Buzağısını görmeyince sütünü vermez.

Yetiştirme Koşulları : Karasal iklimin hüküm sürdüğü, engibeli arazilerde ve ilkel barınakların bulunduğu şartlarda yetiştirilmektedir. Mayıs ayından itibaren meraya ve yaylalara çıkarılır. Genellikle yılın altı ayını merada geçirir. Mera süresince ek yemleme yapılmaksızın köy sürüleri şeklinde yetiştirilir.

Vücut Ölçüleri ve Verim Özellikleri	Erkek	Dişi
Cidago Yüksekliği (cm)	115-125	105-115
Vücut Uzunluğu (cm)	130-140	115-125
Doğum Ağırlığı (kg)	20-22	17-19
Ergin Canlı Ağırlık (kg)	350-450	250-350
Damızlıkta Yaşı (ay)		24-26
Günlük Canlı Ağırlık Artışı (g)	800-1000	600-800
Laktasyon Süt Verimi (kg)		900-1000
Laktasyon Süresi (gün)		200-220
Sütte Yağ Oranı (%)		4-5

♂

♀

ZAVOT

Yayılma Alanı : Kars, Ardahan illeri ve çevresi

Verim Yönü : Kombine, süt ve et

Genel Tanımı : Vücut orta irilikte ve sağlam yapılıdır. Sırt hattı düz, kemikler sağlam, deri elastiktir. Genelde beyaz renkli olup açık sarı renkli

olanlarına da rastlanır. Merme açık, koyu veya lekeli olabilir. Baş süt tipi sığır ırklarına benzemektedir. Dişiler ve erkekler boynuzludur.

Irka Özgü Ayırıcı Özellikler : Bölgeye adapte olmuş, zor iklim şartlarına ve hastalıklara karşı dayanıklıdır.

Yetiştirme Koşulları : Karasal iklimin hüküm sürdüğü, engebeli arazilerde ve ilkel barınakların bulunduğu şartlarda yetiştirilmektedir. Mayıs ayından itibaren meraya ve yaylalara çıkarılırlar. Genellikle yılın altı ayını merada geçirirler. Mera süresince ek yemleme yapılmaksızın köy sürüleri şeklinde yetiştirilir.

Vücut Ölçüleri ve Verim Özellikleri	Erkek	Dişi
Cidago Yüksekliği (cm)	122-137	102-130
Vücut Uzunluğu (cm)	127-164	117-143
Doğum Ağırlığı (kg)	19-28	17-24
Ergin Canlı Ağırlık (kg)	400 - 600	270-450
Damızlıkta Yaşı (ay)	24-36	17-27
Günlük Canlı Ağırlık Artışı (g)	900-1000	700-850
Laktasyon Süt Verimi (kg)		2300-3300
Laktasyon Süresi (gün)		275-300
Sütte Yağ Oranı (%)		3.5-4.5

♂

♀

BOZ IRK

Yayılma Alanı : Trakya, Marmara, Kuzey ve İç Ege, Batı Anadolu

Verim Yönü : Kombine, et ve süt

Genel Tanımı : Vücut sağlam yapılıdır. Sağrının kuyruk sokumuna yakın kısmı oldukça dardır, bu nedenle üstten bakıldığında üçgen şeklinde görünür. Erkeklerde vücut önden arkaya doğru daralır. Sağrı cidagoya göre daha yüksektir. Kıl rengi açık gümüşiden koyu kül rengine kadar değişir.

Boğaların göz etrafında gözlük gibi koyu bir halka mevcuttur. Mermenin etrafı ise siyah bir halka ile çevrilidir. Kulakların içi siyah kıllarla kaplıdır. İnekler boğalara göre daha açık renkli olurlar. Genellikle boyun, döş, göğüs, omuzların alt kısımları ve bacaklar vücudun diğer yerlerine göre daha koyudur. Deri rengi koyu gri, tırnaklar ise siyahtır. Anüs bölgesinin siyah renkte olması ırkın saflığı konusundaki işaretlerden biri olarak kabul edilir. Buzağılar açık kahverengi doğar, büyüdükçe renk griye dönüşür.

Erkek ve dişiler boynuzludur. Boynuzlar hilal şeklinde, yapısı dairesel kesitli ve boğumsuzdur.

Irka Özgü Ayırıcı Özellikler : Ani yem değişikliklerine dayanıklıdır. Düşük kalitedeki yemleri değerlendirebilecek sindirim sistemine sahiptir. Her türlü olumsuz doğa şartlarına, yetersiz beslenmeye ve hastalıklara karşı oldukça dayanıklıdır. Hastalandığı takdirde çok hızlı iyileşir. Güçlü ve sert tırnaklara sahiptir. Hırçın ve saldırgan mizaçlı olup, yavrusunu ve bulunduğu sürüyü koruma içgüdüğü oldukça gelişmiştir. Buzağısını görmeyince sütünü vermez.

Yetiştirme Koşulları : Irkın doğal yaşam alanları genelde dağlık bölgelerdeki orman içleri ve engebeli arazilerdir. Bu tür alanlarda insan müdahalesi olmadan yaşama, beslenme ve üreme yeteneğine sahiptir.

Vücut Ölçüleri ve Verim Özellikleri	Erkek	Dişi
Cidago Yüksekliği (cm)	123-128	115-120
Vücut Uzunluğu (cm)	120-125	110-115
Doğum Ağırlığı (kg)	24-26	22-24
Ergin Canlı Ağırlık (kg)	450-500	300-400
Damızlıkta Yaşı (ay)		24-28
Günlük Canlı Ağırlık Artışı (g)	1000-1100	
Laktasyon Süt Verimi (kg)		1000-1200
Laktasyon Süresi (gün)		210-230
Sütte Yağ Oranı (%)		4-5

♂

♀

ANADOLU MANDASI

Yayılma Alanı : Karadeniz Bölgesinde daha fazla olmak üzere, Türkiye geneli

Verim Yönü : Kombine, et ve süt

Genel Tanımı : Vücut kaba, köşeli yapılı ve kaslı, sağrı düşük, eklemler kalın ve kuvvetlidir. Ergin mandalarda kıl örtüsü siyah veya koyu gridir.

Nadiren baş, ayak ve kuyruk ucunda beyaz kıllar olabilir. Merme siyahtır. Derisi kalın ve serttir. Erkek ve dişiler boynuzludur. Boynuzda taban arkaya veya yana, uçları ise yukarıya, içeriye veya hafif arkaya doğru yönelmiştir. Boynuzda dipten uca doğru azalan halkalar bulunur.

Irka Özgü Ayırıcı Özellikler : Ani yem değişikliklerine dayanıklıdır. Düşük kalitedeki yemleri değerlendirebilir. Şap, BSE, IBR-IPV ile kan parazitlerinin yol açtığı hastalıklara dirençlidir. Nokra sineği mandaya zarar veremez. Sürü ve analık içgüdüsü, otlama yeteneği çok iyidir. Başka malaklara da sahip çıkar, tehlikelerden korumaya çalışır.

Yetiştirme Koşulları : 5 °C altında ve 30 °C üzerindeki sıcaklıklardan etkilenir. Vücut kıl örtüsünün ve ter bezlerinin az olmasından dolayı sıcak mevsimlerde suya girme veya çamurda yuvarlanma ihtiyacı duyar. Sulak, bataklık ve nemli bölgeleri sever. Saz, kamış ve sulak alanlardaki otlar yararlandığı başlıca kaba yemdir.

Özel Ürünleri : Boynuzundan Türk yayı, ney başparesi, sütünden kaymak ve mozzarella peyniri yapımında, etin renginden dolayı sucuk yapımında faydalanılır.

Vücut Ölçüleri ve Verim Özellikleri	Erkek	Dişi
Cidago Yüksekliği (cm)	130-140	125-135
Vücut Uzunluğu (cm)	140-150	130-140
Doğum Ağırlığı (kg)	30-32	28-30
Ergin Canlı Ağırlık (kg)	550-600	400-450
Damızlıkta Yaşı (ay)		24-26
Günlük Canlı Ağırlık Artışı (g)	550-600	
Laktasyon Süt Verimi (kg)		800-1000
Laktasyon Süresi (gün)		200-250
Sütte Yağ Oranı (%)		6-8

K Ü Ç Ü K B A Ş

	Akkaraman		Güney Karaman
	Kangal Akkaraman		Karagül
	Morkaraman		Norduz
	Dağlıç		Tuj
	İvesi		Herik
	Çine Çaparı		Kıvrıkcık

HAYVAN IRKLARI

NOP

Karayaka

Sakız

Gökçeada

Hemşin

Karacabey Merinosu

Anadolu Merinosu

Malya

Orta Anadolu Merinosu

Acıpayam

Ramlıç

Pırlak

Karya

Ankara Keçisi

Kıl Keçisi

Norduz Keçisi

Kilis Keçisi

Honamlı Keçisi

♂

♀

AKKARAMAN

Yayılma Alanı: Orta Anadolu ve komşu bölgeleriyle kesiştiği yerler

Verim Yönü: Kombine, et ve süt

Genel Tanımı: Yerli ırklar içinde iri yapılı olarak tanımlanır. Vücut dar ve uzundur. Sırt hattı düzdür, bazılarında hafif bir çukurluk görülebilir. Baş uzun ve dar, yüz çıplak ve boyun uzundur. Bazen alın

üzerinde değişik büyüklükte kâkül (hotoz) bulunur. Koçlarda baş hafif dışbükeydir. Uzun ve sarkık kulaklıdır. Bacaklar uzun ve sağlam, tırnaklar sağlam ve serttir. Vücut rengi genellikle beyazdır. Genellikle baş, burun, kulak ve ayaklarda siyah lekeler bulunur. Baş, boyun altı ve bacaklar yapağısızdır. Yapağı kaba-karışık ve seyrek. Koyunlar boynuzsuzdur. Erkeklerde küçük yapılı ya da tam

gelişmemiş boynuz bulunabilir. S formunda yağlı kuyrukludur. Kuyruk arkadan bakıldığı zaman üst üste oturmuş üç parça görünümündedir. Dipte geniş ve büyük bir yağ kitlesi, onun üstünde kalp şeklinde daha küçük ve yağlı ikinci bir parça, en üstte ise yağsız, kıllı ve aşağıya sarkan uzun kısım bulunur.

Irka Özgü Ayırıcı Özellikler: Kötü çevre şartlarına ve hastalıklara dayanıklıdır. Sağlam yapılı ve kanaatkârdır. Yetersiz bakım besleme, farklı ve değişken iklim koşullarında yaşayabilir. Yağlı kuyruklu oluşu nedeniyle yetersiz besleme dönemlerinde yaşama gücü yüksektir. Yerli ırklar içinde en uysal olanıdır, sevk ve idaresi kolaydır. Sürü ve analık içgüdüğü iyidir. Uzun yol yürüyüşlerine dayanıklıdır. Fakir meralardan yararlanma yeteneği yüksektir.

Yetiştirme Koşulları: Yazları kurak ve sıcak, kışları soğuk ve karlı bozkır iklimine uyum sağlamıştır. Fazla engebeli olmayan, bitki örtüsü zayıf geniş meralarda yetiştirilir. Besleme karlı dönem dışında meraya dayalıdır. Karlı kış aylarında ağırlıklı olarak samana dayalı, az miktarda dane destekli besleme uygulanır. Basit ve düşük maliyetli ağıllarda barındırılır. Aile, köy veya şahıs sürülerinde ve 30-500 başlık gruplar halinde yetiştirilir.

Vücut Ölçüleri ve Verim Özellikleri

	Erkek	Dişi		Dişi
Cidago Yüksekliği (cm)	73	65	Laktasyon Süt Verimi (kg)	50-60
Vücut Uzunluğu (cm)	72	64	Laktasyon Süresi (gün)	140
Doğum Ağırlığı (kg)	4.7	4.4	Yapağı Verimi (kg)	2.2
Ergin Canlı Ağırlık (kg)	62	50	Damızlık Yaşı (ay)	16-18
Günlük Canlı Ağırlık Artışı (g)	240		Kuzu Verimi	1.2

Akkaraman Tescil: 22/04/2006 tarih ve 26147 sayılı Resmi Gazete 2006/16 Nolu Tebliğ

♂

♀

KANGAL AKKARAMAN

Yayılma Alanı: İç Anadolu Bölgesinde Sivas ve çevre iller

Verim Yönü: Kombine, et ve süt

Genel Tanımı: Vücut iri yapılıdır. İnce bir dudak yapısına sahiptir. Burun üstü genellikle dışbükeydir. Kulaklar uzun, geniş ve sarkıktır. Boyun ile vücut

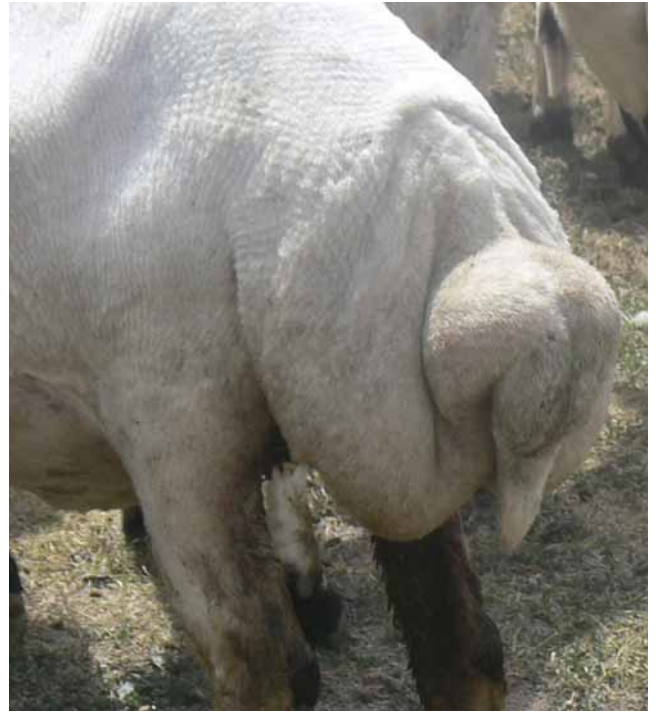
uzun ve dar, kaburgalar yassıdır. Göğüs özellikle koçlarda oldukça geniştir. Koyunların bir bölümünde 14 kaburga bulunur. Bacaklar uzun ve kuvvetlidir. Vücut beyaz ve kaba-karışık yapağı ile örtülüdür. Göz ve ağız çevresi ile ayaklar genellikle siyahtır. Baş, boyun, karın altı ve bacaklarda yapağı örtüsü bulunmaz. Koyunlar boynuzsuzdur. Erkek-

lerin % 10 kadarında zayıf boynuz bulunur. Yağlı kuyrukludur ve kuyruk S formundadır.

Irka Özgü Ayırıcı Özellikler: Kurak iklim hayvanı olmakla birlikte değişik çevre koşullarına adaptasyon yeteneği iyidir. Uzun yol yürüyüşlerine dayanıklı ve sürü içgüdüğü gelişmiştir.

Yetiştirme Koşulları: Yazları kurak ve sıcak, kışları soğuk ve karlı bozkır ikliminde, fazla engebeli olmayan, bitki örtüsü zayıf geniş meralarda yetiştirilir. Besleme karlı dönem dışında meraya dayalıdır. Karlı kış aylarında ağırlıklı olarak samana dayalı, az miktarda dane destekli besleme uygulanır. Yetersiz barınak ve bakım koşullarında yetiştirilebilir. Türkiye'nin çeşitli bölgelerindeki Akkaraman yetiştiricileri damızlık koç ihtiyaçlarının bir kısmını Kangal Akkaraman sürülerinden sağlamaktadır.

Vücut Ölçüleri ve Verim Özellikleri

	Erkek	Dişi		Dişi
Cidago Yüksekliği (cm)	88	76	Laktasyon Süt Verimi (kg)	70-130
Vücut Uzunluğu (cm)	74	66	Laktasyon Süresi (gün)	150
Doğum Ağırlığı (kg)	4.7	4.5	Yapağı Verimi (kg)	1.7
Ergin Canlı Ağırlık (kg)	90-100	68-72	Damızlık Yaşı (ay)	18
Merada Günlük Canlı Ağırlık Artışı (g)	280	260	Kuzu Verimi	1.2

♂

♀

MORKARAMAN

Yayılma Alanı : Doğu Anadolu Bölgesi

Verim Yönü : Kombine, et verimi öncelikli

Genel Tanımı : Sağlam ve iri yapılıdır. Sağrı cidagodan biraz yüksektir. Boyun uzun, göğüs dar, sağrı düşük ve bacaklar yüksektir. Kulak büyük, enli, sarkık ve yana doğru yatıktır. Baş vücuda nazaran uzun ve öne doğru incelmıştır. Baş profili alnın burna geçiş yerinden biraz yukarıda hafif çukurluk gösterir. Burun dişilerde az veya çok, koçlarda be-

lirgin şekilde dışbükeydir. Vücut rengi kıızıdan mora kadar değişmekle birlikte göz, ağız ve burun etrafı daha açık, baş ve ayaklar vücuda nazaran daha koyu renklidir. Yüz ve baş genel olarak yapağısızdır. Karın ve boyun genellikle çıplak veya seyrek örtülüdür. Bacaklar bileklerden itibaren yapağısızdır. Yapağı kaba karışıktır. Erkekler çoğunlukla boynuzludur. Boynuzlar büyük ve helezonidir, dişiler ise zayıf boynuzlu veya boynuzsuz olabilir.

Yağlı kuyrukludur. Kuyruk omurları iki defa bükülme yaptığından S formundadır.

Irka Özgü Ayırıcı Özellikler: Sürü ve analık içgüdü, yürüme yeteneği iyi, sevk ve idaresi kolaydır. Yaşama gücü ve kötü çevre koşullarına adaptasyon yeteneği yüksektir. Soğuğa karşı dayanıklıdır. Yağlı kuyruk, uzun ve yetersiz kış besleme döneminde enerji kaynağı olarak kullanılmakta, bu koşullarda yaşam garantisi sağlamaktadır.

Yetiştirme Koşulları: Doğu Anadolu Bölgesi'nin soğuk ve uzun kış koşullarına ve dağlık yapısına çok iyi uyum sağlamıştır. Yüksek rakımlı ve fakir meraları iyi değerlendirir. Kış aylarında ise normal bir besleme ile kapalı veya bir tarafı açık ağıllarda barındırılır.

Vücut Ölçüleri ve Verim Özellikleri

	Erkek	Dişi		Dişi
Cidago Yüksekliği (cm)	75	68	Laktasyon Süt Verimi (kg)	60
Vücut Uzunluğu (cm)	72	67	Laktasyon Süresi (gün)	126
Doğum Ağırlığı (kg)	3.9	3.5	Yapağı Verimi (kg)	1.5-2.0
Ergin Canlı Ağırlık (kg)	50-90	40-60	Damızlık Yaşı (ay)	18
Günlük Canlı Ağırlık Artışı (g)	192		Kuzu verimi	1

♂

♀

DAĞLIÇ

Yayılma Alanı : İç Batı Anadolu Bölgesi

Verim Yönü : Kombine, et ve süt

Genel Tanımı : Vücut küçük yapılıdır. Sırt çizgisi düz, cidago yüksekliği beden uzunluğundan fazla, göğüs ve sağrı dardır. Koçlar tipik, koyunlar hafif koç başlıdır. Genellikle beyazdır, göz ve ağız etrafında, kulaklarda ve bacaklarda siyah veya koyu kahverengi lekeler görülebilir. Göz altından yüze

doğru yayılan oval şekilde siyah ya da koyu kahve nişaneler bulunabilir. Siyah başlılara da rastlanabilir. Gövdede siyah veya koyu lekeler görülebilir. Alaca olanların siyah lekeleri yaş ilerledikçe kırçıl renge döner. Karın ve boyun yapağılıdır. Erkekler genellikle boynuzlu, dişiler boynuzsuzdur. Boynuzlar baştan yana doğru uzamış, büyük, kuvvetli, kalın, birden fazla kıvrımlı ve siyah pigmentlidir. Kaba

karışık yapağılı ve yağlı kuyrukludur. Kuyruk yassı, geniş ve kalp şeklinde aşağı doğru sarkar. Dış yüzü düz, orta oluğun iki yanında oval kitle yer alır.

Irka Özgü Ayırıcı Özellikler : Elverişsiz bakım ve besleme koşullarında yaşama gücü yüksektir. Adaptasyon yeteneği iyidir. Uzun yol yürüyüşlerine dayanıklı ve sürü içgüdüsü gelişmiştir.

Yetiştirme Koşulları : Sıcak ve kurak iklim hayvanı olmakla birlikte değişik çevre koşullarında, yetersiz mera, barınak ve bakım besleme koşullarında yetiştirilebilir. Ağılları genellikle bir teppeye yanaştırılarak yapılır. Burdur ve Isparta illerinde dağların eteklerindeki kovuklarda ve hatta rüzgardan korunmuş yerlerde açıkta korularda barındırılır. Göçer olarak da yetiştirilir.

Vücut Ölçüleri ve Verim Özellikleri

	Erkek	Dişi		Dişi
Cidago Yüksekliği (cm)	67	61	Laktasyon Süt Verimi (kg)	57
Vücut Uzunluğu (cm)	65	63	Laktasyon Süresi (gün)	75-105
Doğum Ağırlığı (kg)	3.5	3.5	Yapağı Verimi (kg)	2.3
Ergin Canlı Ağırlık (kg)	53	46	Damızlık Yaşı (ay)	18
Günlük Canlı Ağırlık Artışı (g)	241		Kuzu Verimi	1

Dağılıç Tescil: 12/12/2004 tarih ve 25668 sayılı Resmi Gazete 2004/39 Nolu Tebliğ

♂

♀

İVESİ

Yayılma Alanı : Güneydoğu Anadolu Bölgesi

Verim Yönü : Kombine, süt verim öncelikli

Genel Tanımı : Vücut sağlam ve orta yapılıdır. Süt tipine uygun, ince fakat sağlam kemik yapısına sahiptir. Vücut beyaz-krem renklidir. Baş, kirli sarı-kahverengi, siyah ve beyaz olmak üzere üç farklı renkte olabilir. Çoğunlukla alında beyaz leke vardır. Kulak ve burunda lekeler ile ayaklarda pigmen-

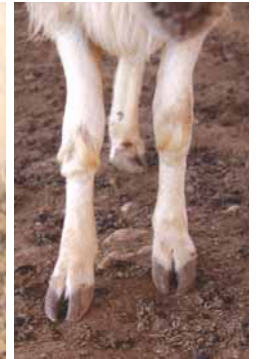
tasyon bulunur. Yağlı kuyrukludur. Büyük, yağlı esas kuyruk kitlesinin üzerinde yağsız bir parça bulunur. Kuyruğun yağlı bölümünde alttan başlayıp ortaya kadar uzayan çıplak bir oyuk bulunur. Erkeklerde boynuzlar geriye, aşağıya doğru ve helezoni yapıdadır. Boynuzsuz ve hilal şeklinde boynuzlulara da rastlanır. Dişilerde % 10 oranında zayıf boynuz ve koç boynuzluluk görülür. Meme, yüksek süt

verimine uygun şekilde bezel yapıdadır. Meme ve meme başı formu değişikdir.

Irka Özgü Ayırıcı Özellikler : Sıcak ve kurak iklim koşullarına çok iyi uyum sağlamıştır. Bu koşullarda uzun mesafeleri yürüyebilir. Analık içgüdüğü gelişmiştir. Değişik çevrelere uyum yeteneğinin yüksek ve sürü içgüdüünün gelişmiş olması, İvesi'lerin diğer sütçü ırklara üstünlüğü olarak kabul edilir. İsrail İvesi'lerinin kökeni Anadolu İvesisi'dir.

Yetiştirme Koşulları : Göçer sistem içinde yetiştirilir. Sıcak ve kurak iklim hayvanı olmakla birlikte değişik çevre koşullarına adaptasyon yeteneği iyi olup soğuk karasal iklim koşullarında bile başarıyla yetiştirilebilmektedir. İvesiler 40-45 °C 'leri bulan sıcak ve kurak çöl şartlarında sürü koyuncululuğu şeklinde yetiştirilebilmektedir. Yetersiz mera, barınak ve bakım besleme koşullarında yetiştirilebilir. Besleme kış dönemi dışında mera ve anız otlatmasına dayalıdır. Kış aylarında ağırlıklı olarak samana dayalı, az miktarda dane destekli besleme uygulanır. Yetersiz, basit ve düşük maliyetli ağıllarda barındırılır. Yağışlı ve nemli bölgelerde adaptasyon gücü olmaktadır.

Vücut Ölçüleri ve Verim Özellikleri

	Erkek	Dişi		Dişi
Cidago Yüksekliği (cm)	66	65	Laktasyon Süt Verimi (kg)	172
Vücut Uzunluğu (cm)	62	59	Laktasyon Süresi (gün)	185
Doğum Ağırlığı (kg)	4.6	4.4	Yapağı Verimi (kg)	2.5
Ergin Canlı Ağırlık (kg)	74	50	Damızlık Yaşı (ay)	18
Günlük Canlı Ağırlık Artışı (g)	264		Kuzu Verimi	1.1

Anadolu İvesisi Tescil: 12/12/2004 tarih ve 25668 sayılı Resmi Gazete 2004/39 Nolu Tebliğ

♂

♀

ÇİNE ÇAPARI

Yayılma Alanı: Aydın ili, Çine ve Bozdoğan ilçeleri ve Madran Dağı

Verim Yönü: Kombine, et ve süt

Genel Tanımı : Vücut orta büyüklüktedir. Baş vücuda göre biraz küçük, kulaklar orta büyüklükte ve sarkıktır. Vücut genellikle bej veya açık gri renkte, baş, kulaklar, bacaklar ve karın altı kahverengiden siyaha kadar değişebilen tonlardaki renkle ya da bu

renkleri içeren lekelerle kaplıdır. Kaba karışık yapalıdır. Erkekler güçlü spiral boynuzlu, dişiler çoğunlukla boynuzsuzdur. Yağlı kuyruklu olup diğer yağlı kuyruklu yerli koyun ırklarından daha toplu bir kuyruk yapısına sahiptir. Kuyruk ucu ince ve içe kıvrıktır. Sağırma elverişli iri meme başlarına sahiptir.

Irka Özgü Ayırıcı Özellikler: Oldukça kanaatkâr, hastalıklara ve kötü çevre koşullarına dirençlidir.

Kuzular sağlam yapılı ve büyüme hızı yüksektir. Koyunlar yaklaşık 5 ay sağılmakta ve hiç ek yemleme yapılmadan tamamen ekstansif koşullarda ortalama 50 kg süt vermektedir. Sürü ve analık içgüdüğü ve otlama yeteneği çok iyidir. Oldukça sakın mizağı olması dolayısıyla sürü idaresi kolaydır.

Yetiştirme Koşulları: Genelde dağlık alanlarda yerleşik aile işletmesi şeklinde sundurma tipi veya kargı ve çalılarla oluşturulmuş basit barınaklarda yetiştirilmektedir. Yaz aylarında gündüz, kış aylarında ise gece barınakta tutulmaktadır. Genelde tepe ve dağlık alanlarda otlatılmaktadır. Meraları yaz ve sonbahar başlangıcında genelde zayıf kuru otlarla, diğer dönemlerde ise çok güçlü sayılmayacak yeşil otlarla kaplıdır. Aşım veya doğum dönemi gibi kritik süreçlerde ekonomik gücü yeterli olan yetiştiriciler meraya ilaveten çok az miktarda kesif yem desteği sağlayabilmektedir.

Vücut Ölçüleri ve Verim Özellikleri

	Erkek	Dişi		Dişi
Cidago Yüksekliği (cm)	70	65	Laktasyon Süt Verimi (kg)	50
Vücut Uzunluğu (cm)	64	62	Laktasyon Süresi (gün)	145-150
Doğum Ağırlığı (kg)	4.0	3.5	Yapağı Verimi (kg)	1.2
Ergin Canlı Ağırlık (kg)	55-60	35-40	Damızlık Yaşı (ay)	18
Günlük Canlı Ağırlık Artışı (g)	210		Kuzu Verimi	1.1

♂

♀

GÜNEY KARAMAN

Yayılma Alanı : Antalya, Mersin, Hatay ve Gaziantep illeri.

Verim Yönü : Kombine, et ve süt

Genel Tanımı : Küçük yapılıdır. Beyaz, gri, kahverengi, kırmızı, siyah ve alacalı renkleri bulunmaktadır. Özellikle siyah olanlarda renk, yaş iler-

ledikçe kırçillaşmaktadır. Erkekler boynuzlu, dişiler nadiren boynuzludur. Yağlı kuyrukludur. Kuyruğun ortasında bir oluk yer almaktadır. Kuyruğun uç kısmı parmak şeklinde aşağı sarkar.

Irka Özgü Ayırıcı Özellikleri : Sıcak ve kurak iklime, uzun yol yürüyüşlerine dayanıklıdır. Sürü içgüdüğü gelişmiştir.

Yetiştirme Koşulları : Kışları Toros dağlarının eteklerinde geçirip ilkbaharda otlatılarak, 2000-2500 m yükseklikteki yaylalara çıkarılır. Geç sonbaharda kış otlaklarına geri döner. Genel olarak açık alanlarda bulundurulur. Kış mevsiminde yağıştan korumak ve geceletilmek üzere basit barınaklara alınır. Doğumlar genelde dışarıda, doğada olur.

Vücut Ölçüleri ve Verim Özellikleri

	Erkek	Dişi		Dişi
Cidago Yüksekliği (cm)	68	63	Laktasyon Süt Verimi (kg)	25-30
Vücut Uzunluğu (cm)	63	58	Yapağı Verimi (kg)	2.7
Doğum Ağırlığı (kg)	4.2	3.6	Damızlık Yaşı (ay)	18
Ergin Canlı Ağırlık (kg)	52	37	Kuzu Verimi	1.0
Günlük Canlı Ağırlık Artışı (g)	275			

♂

♀

KARAGÜL

Yayılma Alanı : Tokat ili ve çevresi

Verim Yönü : Kombine, et, süt ve post

Genel Tanımı : Vücut yapısı küçüktür. Baş orta büyüklükte, boyun kısa ve kalın, bacaklar orta uzunluktadır. Cidago, sırt ve sağrı hemen hemen eşit yükseklikte olup yandan bakıldığında sırt düz bir hat gibi görülür. Yaygın vücut rengi siyahtır. Siyah dışında kahverengi, gri ve beyaz olanları da görülür.

Yapağısı kaba karışıktır. Yapağı lif çapı bireysel olarak değişiklik göstermektedir. Kuzuları parlak, bukleli ve kürk yapımına uygun kıl örtüsüne sahiptir. Erkekler boynuzlu dişiler ise genel olarak boynuzsuzdur. Dişilerde boynuzluluk oranı %13 civarındadır. Boynuz yapısı, erkeklerde baştan öne doğru açılan kuvvetli ve kıvrımlı, dişilerde ise tek kıvrımla kulak arkasından öne doğru ve zayıf yapılıdır. Yağlı kuyrukludur.

Irka Özgü Ayırıcı Özellikler : Yetersiz çevre şartlarına dayanıklıdır. Hastalıklara dirençlidir. Yeni doğmuş kuzularda kıl örtüsü bukleli ve parlak yapıda iken, kısa süre sonra bukleler düzleşerek mat ve son derece kaba yapağı halini alır.

Yetiştirme Koşulları : Bozkır iklimi ve kurak şartlara iyi adapte olmuştur. Özel bakım ve besleme istemez. Yetersiz mera, bakım besleme koşullarında yetiştirilebilir. Yetiştiriciliğinde yaylacılık geleneği yaygındır. Sürüler meraya genelde akşam ve gece çıkarılır.

Vücut Ölçüleri ve Verim Özellikleri

	Erkek	Dişi		Dişi
Cidago Yüksekliği (cm)	65	58	Yapağı Verimi (kg)	1.8-3.0
Vücut Uzunluğu (cm)	66	58	Damızlık Yaşı (ay)	11-18
Doğum Ağırlığı (kg)	3.3	3.1	Kuzu Verimi	1
Ergin Canlı Ağırlık (kg)	58	38		

♂

♀

NORDUZ

Yayılma Alanı : Van İli Gürpınar ilçesi Norduz Bölgesi

Verim Yönü : Kombine, et verimi öncelikli

Genel Tanımı : Yüksek yapılıdır. Boyun tamamen yapağı ile kaplıdır. Koçbaşı, kâküllü ve küpeli koyunlara rastlanır. Koyunların küçümsenmeyecek

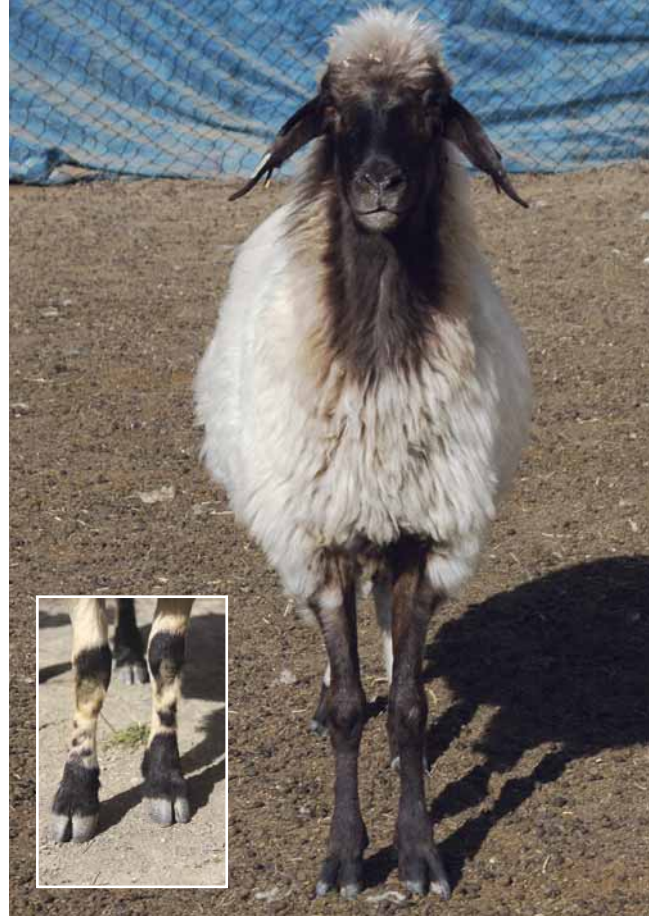
bir bölümü kulaksızdır. Renk beyaz olmakla birlikte, beyazdan sonra kül rengi çoğunlukta olup az miktarda gri beyaz ve kahverengi beyaz renklilere de rastlanmaktadır. Vücudun çeşitli yerlerinde özellikle başta siyah lekeler görülür. Deri rengi beyazdır. Erkekler boynuzlu, dişilerin yaklaşık yarısı

boynuzludur. Yağlı kuyrukludur. Kuyruk üç parçalı olup üçüncü parça, birinci parçadan uzun ve aşağıya doğru sarkar.

Irka Özgü Ayırıcı Özellikler : Sürü ve analık içgüdü, yürüme, otlama yeteneği ile sevk ve idare kolaylığı iyidir. Yetiştirildiği bölgede dayanıklılık, yaşama gücü ve adaptasyon yeteneği yüksektir. Yüksek bacaklıdır.

Yetiştirme Koşulları : Engebeli ve eğimli arazi yapısına sahip, bitki örtüsü ve su kaynaklarınca zengin olan Norduz Bölgesi'ndeki alçak ve yüksek otlaklarda yetiştirilmektedir.

Vücut Ölçüleri ve Verim Özellikleri

	Erkek	Dişi		Dişi
Cidago Yüksekliği (cm)		71	Laktasyon Süt Verimi (kg)	137
Vücut Uzunluğu (cm)		68	Laktasyon Süresi (gün)	182
Doğum Ağırlığı (kg)	4.3	4.0	Karkas Ağırlığı (kg)	22
18 aylık Canlı Ağırlık (kg)		60	Kuzu Verimi	1.1
Günlük Canlı Ağırlık Artışı (g)	279			

Norduz Tescil: 12/12/2004 tarih ve 25668 sayılı Resmi Gazete 2004/39 Nolu Tebliğ

♂

♀

TUJ

Yayılma Alanı : Kars ili, Çıldır ilçesi ve Ardahan, Iğdır illeri

Verim Yönü : Kombine, et, yapağı ve süt

Genel Tanımı : Genellikle vücut küçük yapılıdır. Baş küçük, profili düz ve sarkık kulaklıdır. Alnın göze kadar olan kısmı yapağıyla örtülüdür. Başın diğer

kısımları genellikle çıplaktır. Vücut parlak beyaz renktedir. Burun, göz ve ağız etrafı ile ayaklarda siyah pigment bulunur. Göz etrafında, tarsal ve carpal eklemlerinde koyu renk tercih edilir. İncikleri siyah veya kahverengi olanlara da rastlanmaktadır. Tırnakta koyu gri tondan siyaha yakın bir renk

dağılımı gözlenmektedir. Tırnak üstünde siyah pigmentasyon görülür. Yapağı kaba karışık ve halı tipidir. Erkekler boynuzlu, boynuz öne doğru helezoniktir. Dişiler boynuzsuzdur, boynuzlulara da rastlanmaktadır. Oyluğu yağlı bir ırktır. Kuyruk çok kısa ve kuyruk omurları orta kısımda yukarıya doğru bükülmüş, ince ve yağsız kuyruk ucu aşağıya doğru yönelmiştir. Bundan dolayı kuyruğun yünsüz, çıplak alt tarafı arkadan bakılınca görülür.

Irka Özgü Ayırıcı Özellikler : Sürü içgüdü, analık içgüdü ve yürüme yeteneği iyidir. Yapağı incelik ve uzunluk bakımından oldukça bir örnektir.

Yetiştirme Koşulları : Dağlık, yüksek rakımlı ve engebeli arazi şartlarına sahip bölgelerde yetiştirilir. Meraları iyi değerlendirir.

Vücut Ölçüleri ve Verim Özellikleri

	Erkek	Dişi		Dişi
Cidago Yüksekliği (cm)		61	Laktasyon Süt Verimi (kg)	45
Vücut Uzunluğu (cm)		71	Laktasyon Süresi (gün)	124
Doğum Ağırlığı (kg)	3.8	3.7	Yapağı Verimi (kg)	2.0-2.5
18 aylık Canlı Ağırlık (kg)	50-55	45-50	Karkas Ağırlığı (kg)	20
Günlük Canlı Ağırlık Artışı (g)	190		Kuzu Verimi	1.2

♂

♀

SAKIZ

Yayılma Alanı : Çeşme, İzmir, Aydın, Marmara ve Ege Sahilleri

Verim Yönü: Süt ve döl

Genel Tanımı: Vücut dar ve yüksek, bacaklar uzundur. Vücut beyazdır, göz, ağız, burun ucu, kulak ve ayaklarda siyah lekeler vardır. Baş, bacaklar ve karın altı yapağısızdır. Yapağı tipi kaba karışık-

tır. Erkekler kuvvetli spiral boynuzlu, dişiler boynuzsuzdur. Kuyruğun dip kısmı az yağlı, üçgen görünümlü, uç kısmı yağsız, ince ve uzundur. Meme bezel yapıdadır. Bol süt verimine uygun, geniş, sarkık ve meme uçları genellikle iridir. İkiden fazla meme başı bulunur.

Irka Özgü Ayırıcı Özellikler: Erken gelişen bir ırktır. Döl ve süt verimi yüksektir. Adaptasyon ka-

biliyeti düşüktür. Tüm yıl kızgınlık gösterir. Eti lezzetlidir. Sürü içgüdüğü zayıftır.

Yetiştirme Koşulları: Aile işletmelerinde 3-5 başlık sürü halinde yetiştirilir. Ortalama 180-200 kg süt vermekle birlikte iyi bakım besleme koşullarında 500 kg ve üstünde süt veren koyunların sayısı az değildir. Döl ve süt veriminin yüksek olması nedeniyle özellikle verim dönemlerinde ek yemleme yapılmaktadır.

Vücut Ölçüleri ve Verim Özellikleri

	Erkek	Dişi		Dişi
Cidago Yüksekliği (cm)	75	73	Laktasyon Süt Verimi (kg)	180-200
Vücut Uzunluğu (cm)	75	72	Laktasyon Süresi (gün)	190
Doğum Ağırlığı (kg)	3.2	3	Yapağı Verimi (kg)	2
Ergin Canlı Ağırlık (kg)	70	50	Damızlık Yaşı (ay)	8-9
Günlük Canlı Ağırlık Artışı (g)	242		Kuzu Verimi	2

Sakız Tescil: 12/12/2004 tarih ve 25668 sayılı Resmi Gazete 2004/39 Nolu Tebliğ

♂

♀

HERİK

Yayılma Alanı : Amasya ili ve ilçeleri

Verim Yönü : Kombine, et, süt ve yapağı

Genel Tanımı : Akkaraman ve Morkaraman koyunlarının, Karayaka koçlarıyla melezlenmesiyle elde edilmiş yarım yağlı kuyruklu ve kaba yapağılı bir tiptir. Vücut ve baş orta büyüklükte olup erkeklerde burun dışbükeydir. Boyun ve bacaklar orta

uzunluktadır. Sağrı cidagodan biraz yüksektir. Yapağısı genel olarak beyazdır, kahverengi-siyah olanlara da rastlanır. Vücudun yapağısız kısımları olan; baş ve bacaklarda siyah-kahverengi leke ya da benekler görülür. Genel olarak erkekler boynuzlu dişiler boynuzsuzdur. Boynuz, erkeklerde baştan öne ve yana doğru açılan kıvrımlı ve kuvvetli, dişilerde ise zayıftır. Kuyruk vücuda

bağlantı noktasında geniş, aşağıya indikçe daralır ve tarsal eklemlere bazen daha da aşağıya uzanır. Kuyruğun geniş kısmı genel olarak düz olup, bazılarında iki parçalı yapıyı andıran oluk görülür. Kuyruk ucu genel olarak yağlıdır.

Irka Özgü Ayırıcı Özellikler : Hırçın ve tedirgin yapılıdır. Dışarıdan gelecek en ufak uyarıya dahi duyarlıdır.

Yetiştirme Koşulları : Düşük rakımlı tepelik alanlar ile düz arazilerde yetiştirilir. Sıcağa karşı duyarlı olup, yağışlı ve nemli hava şartlarına uyum sağlamıştır.

Vücut Ölçüleri ve Verim Özellikleri

	Erkek	Dişi		Dişi
Cidago Yüksekliği (cm)	65	61	Yapağı Verimi (kg)	1.8-3.5
Vücut Uzunluğu (cm)	67	62	Damızlık Yaşı (ay)	18
Doğum Ağırlığı (kg)	3.5	3.3	Kuzu Verimi	1.1
Ergin Canlı Ağırlık (kg)	60	47		

♂

♀

HEMŞİN

Yayılma Alanı: Doğu Karadeniz Bölgesinde Artvin ve Rize illeri

Verim Yönü: Kombine, et ve süt

Genel Tanımı: Vücut sağlam ve orta iriliktir. Genel olarak boyun kısa, göğüs nispeten dar, sağrı ve bacaklar orta yüksekliktedir. Sağrı cidagodan biraz yüksektir. Küçük kulaklıdır. Kulaksız koyunlar da bulunmaktadır. Vücut rengi genellikle siyahtan

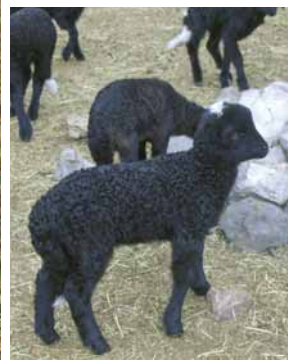
kahverengiye kadar değişmekte ve kirli beyaz olanlarına da rastlanmaktadır. Beyaz renkli olanlarda göz kenarları, alın ve bacaklarda siyah lekeler bulunmaktadır. Yüz ve baş genel olarak yapağılıdır. Arka bacaklar ince yapağı ile kaplıdır. Çoğunlukla boynuzsuzdur. Boynuzu olan erkeklerde boynuz büyük ve helezonidir. Dişilerde zayıf boynuz görülebilir. Kuyruk yapısı tek parça olup dip kısmı

geniş, tarsal bölgesine doğru daralır ve uç kısmında ince bir parça bulunur.

Irka Özgü Ayırıcı Özellikler: Yerli ırklar içinde en uzun kuyruk yapısına sahiptir. Engebeli ve kayalık bölgelerde yürüme ve tırmanma yeteneği çok iyidir. Yüksek rakımlı ve fakir meraları çok iyi değerlendirir. Dayanıklılık, yaşama gücü ve kötü çevre koşullarına adaptasyon yeteneği yüksektir. Analık ve sürü içgüdüğü yüksek, hırçın tabiatlıdır.

Yetiştirme Koşulları: Yağışlı ve nemli Doğu Karadeniz iklimine iyi uyum sağlamıştır. Yüksek ve dağlık bölge meralarını çok iyi değerlendirir. Karlı dönemlerde açık veya bir tarafı kapalı ağıllarda barındırılır. Bu dönemde besleme kaba yem ağırlıklıdır.

Vücut Ölçüleri ve Verim Özellikleri

	Erkek	Dişi		Dişi
Cidago Yüksekliği (cm)	79	73	Laktasyon Süt Verimi (kg)	110
Vücut Uzunluğu (cm)	72	68	Laktasyon Süresi (gün)	135-170
Doğum Ağırlığı (kg)	3.4	3.1	Yapağı Verimi (kg)	1.7
Ergin Canlı Ağırlık (kg)	65-70	55-60	Damızlık Yaşı (ay)	18
Günlük Canlı Ağırlık Artışı (g)	215	180	Kuzu Verimi	1.1

♂

♀

MALYA KOYUNU

Yayılma Alanı: Başta Kırşehir ili ve çevresi olmak üzere Orta Anadolu

Verim Yönü: Kombine, et ve yapağı

Genel Tanımı: Akkaraman ırkı ile Alman Yapağı Et Merinosunun melezlenmesiyle elde edilmiştir.

Merinos x Akkaraman G1 dişiler, Akkaraman koçlarına verilerek Malya tipi oluşturulmuştur. Bacaklar uzun ve vücut Akkaramandan daha iridir. Renk beyazdır, baş ve bacaklarda siyah lekeler bulunabilir. Baş ve boyun altı yapağılı, bacak alt kısımları yapağısızdır. Erkekler ve dişiler boynuzsuzdur.

Yarım yağlı kuyrukludur. Kuyruk vücuda bağlantı noktasında geniş olup aşağıya doğru daralır.

Irka Özgü Ayırıcı Özellikler: Kurak iklime çok iyi uyum sağlamıştır.

Yetiştirme Koşulları: Bozkır iklimine ve kurak şartlara iyi adapte olmuştur. Bakım ve besleme koşulları iyi olan işletmelerde yetiştiriciliği tercih edilir. Damızlık olarak yetiştiriciliği Malya Tarım İşletmesi Müdürlüğü'nde yapılmaktadır.

Vücut Ölçüleri ve Verim Özellikleri

	Erkek	Dişi		Dişi
Cidago Yüksekliği (cm)		70	Laktasyon Süt Verimi (kg)	35
Vücut Uzunluğu (cm)		68	Laktasyon Süresi (gün)	90
Doğum Ağırlığı (kg)	4.0	3.6	Yapağı Verimi (kg)	2.7
Ergin Canlı Ağırlık (kg)	80	58	Damızlık Yaşı (ay)	18
Günlük Canlı Ağırlık Artışı (g)	240		Kuzu Verimi	1.2

Malya Tescil: 09/07/2006 tarih ve 26223 sayılı Resmi Gazete 2006/32 Nolu Tebliğ

♂

♀

ACIPAYAM

Yayılma Alanı: Denizli, Afyon, Isparta ve Antalya

Verim Yönü: Kombine, et ve süt

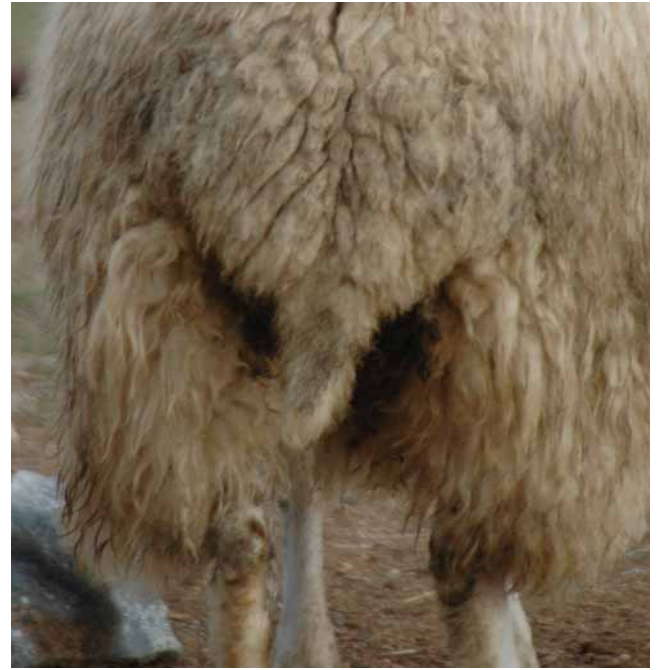
Genel Tanımı : Acipayam Tarım İşletmesinde geliştirilen ırk, % 50 İvesi, % 25 Dağlıç ve %25 Doğu Friz genotipi taşır. Vücut iri yapılı, renk beyaz ve lekesizdir. Baş genelde beyaz olmakla birlikte kahverengi veya siyah lekeli olanlara da rastlanır.

Kaba yapağılıdır. Koçlar ve koyunlar boynuzsuzdur. Kuyruk tek parçalı, oval, orta büyüklükte, yağlı ve uca doğru incelerek uzanır.

ırka Özgü Ayırıcı Özellikler: Güç çevre şartlarına dayanıklı ve hastalıklara dirençlidir. Dağlıç ırkının yetiştirildiği ekstansif koşullara uyum sağlayabilir. Yağlı ve büyük kuyruklu Dağlıç'ları doğal olarak aşabilmektedir.

Yetiştirme Koşulları: Yetiştiricinin koç talebini karşılamak üzere Gözlü Tarım İşletmesinde 1200 başlık damızlık bir sürü yetiştirilmektedir. Yayılma alanında mera genellikle zayıftır. Basit ağıllarda, sundurma veya rüzgar almayan koruluklarda barındırılır. Bakım besleme koşulları yayılma alanında nisbeten iyi olan işletmelerde yetiştirilmektedir.

Vücut Ölçüleri ve Verim Özellikleri

	Erkek	Dişi		Dişi
Sağrı Yüksekliği (cm)		69	Laktasyon Süt Verimi (kg)	140
Vücut Uzunluğu (cm)		72	Laktasyon Süresi (gün)	150
Doğum Ağırlığı (kg)	4.2	3.8	Yapağı Verimi (kg)	4
Ergin Canlı Ağırlık (kg)	115	70	Damızlık Yaşı (ay)	18
Günlük Canlı Ağırlık Artışı (g)	350		Kuzu Verimi	1.3

♂

♀

KIVIRCİK

Yayılma Alanı : Trakya, Marmara ve Kuzey Ege Bölgesi

Verim Yönü: Kombine, et, süt ve yapağı

Genel Tanımı : Et ve süt verimi öncelikli olmak üzere iki farklı tipi vardır. Etçi tipte vücut ve göğüs geniş ve yuvarlak, kaslar gelişmiştir. Sağrı hafif meyilli, bacaklar nispeten kısadır. Sütçü tipte vücut

ve göğüs dar, bacaklar uzundur. Sırt hattı hafif çukur, sağrı hafif düşük önden arkaya doğru daralan yapıdadır. Vücut genellikle beyaz olup, siyah ve alacalık ta görülür. Baş, karın altı, bacaklar ve bazılarında da gerdan yapağısıdır. Yapağı tipi kaba karışıktır. Erkekler öne doğru spiral boynuzlu, dişiler boynuzsuzdur. Kuyruk yağsız, uzun ve incedir, üzeri

uzun kıllarla örtülüdür. Kuyruk tarsal eklemine kadar, bazı hayvanlarda tarsus ekleminden aşağıya uzanır.

Irka Özgü Ayırıcı Özellikler : Sürü içgüdüğü ve engebeli arazilerde uzun mesafeleri yürüme kabiliyeti iyidir. Adaptasyon yeteneği yüksektir. Sağlam yapılı ve kanaatkâr olması nedeniyle kötü çevre koşullarına dayanıklıdır. Et ve süt verimi oldukça iyidir. Et yağının kas ve lif aralarında dağılmış olması ete yumuşaklık ve lezzet verir. Kıvrıkcık kuzularının eti açık renkli ve ince liflidir.

Yetiştirme Koşulları : Aile işletmelerinde, yerleşik köy sürülerinde ve ticari işletme sürüleri şeklinde, 20-400 başlık sürüler halinde yetiştirilmektedir. Yüksek, makilik, soğuk ve nemli çevre şartlarına iyi adapte olmuştur. Yılın önemli bir kısmında otlatma uygulanır. Bakım ve besleme daha çok ekstansif koşullarda yapılır. Bölgede erken kuzu kesimi yaygın olduğundan kasaplığa ayrılan kuzular 25-30 günde, damızlığa ayrılanlar ise 60-70 günde süttten kesilirler.

Vücut Ölçüleri ve Verim Özellikleri

	Erkek	Dişi		Dişi
Cidago Yüksekliği (cm)	69	64	Laktasyon Süt Verimi (kg)	83
Vücut Uzunluğu (cm)	80	66	Laktasyon Süresi (gün)	180
Doğum Ağırlığı (kg)	4.0	3.7	Yapağı Verimi (kg)	1.5
Ergin Canlı Ağırlık (kg)	60-70	45-55	Damızlık Yaşı (ay)	16-18
Günlük Canlı Ağırlık Artışı (g)	263		Kuzu Verimi	1.2

♂

♀

KARAYAKA

Yayılma Alanı : Sinop'tan Trabzon'a kadar Karadeniz kıyı ve dağlık kesimleri ile Orta Karadeniz'in İç Anadolu ile kesişen Tokat ve Amasya çevresi

Verim Yönü : Kombine, et, yapağı ve süt

Genel Tanımı : Vücut yapısı küçüktür. Bedeni yüksekliğine nazaran uzun, geniş ve derindir. Baş küçük-orta yapılı, dar ve kaba görünümlüdür. Alında kâkül bulunur. Boynu kısa ve kalın, omuzlar dar, ba-

caklar nispeten kısadır. Vücut rengi genel olarak beyazdır. Daha çok baş ve boyun bölgesinde olmak üzere çeşitli büyüklüklerde kahverengi ve siyah lekeler rastlanır. Erkekler genel olarak baştan öne doğru kıvrımlarla açılan kalın ve kuvvetli boynuza sahiptir. Dişiler genel olarak boynuzsuzdur. Kuyruk yağsız ve uzundur. Nadiren dip kısmında yağ kitlesi bulunur. Meme az gelişmiş ve bezeldir.

Irka Özgü Ayırıcı Özellikler : Tırnak ve bacak yapısı sağlamdır, engebeli ve eğimli meralarda oldukça hızlı hareket eder. Sevk ve idaresi oldukça zordur. En kaba yapağılı koyun ırkıdır. Yapağısı, kaba, uzun ve keçeleşme kabiliyetinin düşük olması sebebiyle yatak ve yorgan yapımında daha çok tercih edilir. Yapağı özelliği yağmurun deriye inmeden atılmasında özel bir avantaj sağlar. Kâkül yapağının uzun olduğu dönemde görmeyi engelleyecek ölçüde gözleri kapatabilir. Eti lezzetlidir.

Yetiştirme Koşulları : Dağlık, ağaçlık, nemli ve soğuk çevre şartlarında yetiştirilir. Yetiştiriciliğinde yaylacılık geleneği yaygındır. Yılda iki kırım uygulanabilmektedir.

Vücut Ölçüleri ve Verim Özellikleri

	Erkek	Dişi		Dişi
Cidago Yüksekliği (cm)	66	62	Laktasyon Süt Verimi (kg)	40-50
Vücut Uzunluğu (cm)	71	63	Laktasyon Süresi (gün)	100-160
Doğum Ağırlığı (kg)	3.5	3.2	Yapağı Verimi (kg)	2-3.5
Ergin Canlı Ağırlık (kg)	55	40	Damızlık Yaşı (ay)	18
Günlük Canlı Ağırlık Artışı (g)	220		Kuzu Verimi	1.1

♂

♀

GÖKÇEADA

Yayılma Alanı : Gökçeada, Çanakkale ve Kuzey Batı Anadolu

Verim Yönü: Kombine, süt ve et

Genel Tanımı : Küçük yapılıdır. Vücut beyaz, göz, ağız, burun ucu, kulak ve ayaklarda siyah

lekeler görülür. Erkekler kuvvetli spiral boynuzlu, dişiler boynuzsuzdur. Yağsız, ince ve uzun kuyrukludur.

Irka Özgü Ayırıcı Özellikleri : Süt verimi ve yaşama gücü oldukça yüksektir. Sert iklimli böl-

gelerde de yetiştirilebilmektedir. Çobansız sürüler halinde, yarı yaban yaşam sürer. Erken yaşta cinsel olgunluğa erişir. Hastalıklara dayanıklıdır, herhangi bir aşılama programı uygulanmaksızın yetiştirilebilir.

Yetiştirme Koşulları : En çok Gökçeada (İmroz) adasında engebeli ve dağlık arazide, düşük kaliteli mera alanlarında çobansız olarak yetiştirilmektedir. Yarı entansif yetiştiricilik uygulamalarına da rastlanmaktadır. Ağır kış koşullarında barınaklara alınan koyunlara ek yemleme uygulanmaktadır.

Vücut Ölçüleri ve Verim Özellikleri

	Erkek	Dişi		Dişi
Cidago Yüksekliği (cm)		61	Laktasyon Süt Verimi (kg)	121
Vücut Uzunluğu (cm)		63	Laktasyon Süresi (gün)	204
Doğum Ağırlığı (kg)	3.8	3.7	Yapağı Verimi (kg)	2.2
Ergin Canlı Ağırlık (kg)	55	48	Damızlık Yaşı (ay)	16
Günlük Canlı Ağırlık Artışı (g)	191		Kuzu Verimi	1.2

Gökçeada Tescil: 12/12/2004 tarih ve 25668 sayılı Resmi Gazete 2004/39 Nolu Tebliğ

♂

♀

KARACABEY MERİNOSSU

Yayılma Alanı : Marmara Bölgesi, ağırlıklı olarak Güney Marmara

Verim Yönü: Et, yapağı

Genel Tanımı : Kıvırcık ile Alman Yapağı Et Merinosu melezlenmesiyle elde edilmiş olup % 90 üzerinde Merinos genotipi taşımaktadır. Vücut

geniş, derin, yuvarlak yapılı, orta uzunlukta, sırt düzgün ve geniş, sağrı geniş ve az düşük, bacaklar orta uzunlukta ve iriliktir. Butlar dolgun ve derindir. Başın yüz kısmı ile bacak uçları çıplaktır. Renk beyazdır. Kuyruk yağsız, uzun ve incedir. Erkekler % 10-15 boynuzlu, dişiler boynuzsuzdur. Yapağısı ince, birörnek, tekstile uygundur.

Irka Özgü Ayırıcı Özellikler : Yaşama gücü yüksektir. Hemen tüm yıl kızgınlık gösterir. Kuzuların büyüme hızı yüksektir. Koyunlar iyi huylu, sürü içgüdüleri oldukça iyi, sürü halinde yönetilmesi kolaydır. Sağım ve kırkma olumsuz tepki vermez. Analık içgüdüleri iyidir. Bulunduğu bölge şartlarına uyumlu ve hastalıklara dirençlidir.

Yetiştirme Koşulları : Bakım ve besleme koşulları daha iyi olan ve kısmen de entansifleşme eğilimi görülen işletmelerde ve engebese az ovalık kesimlerde tercih edilen bir ırktır.

Vücut Ölçüleri ve Verim Özellikleri

	Erkek	Dişi		Dişi
Cidago Yüksekliği (cm)	77	73	Laktasyon Süt Verimi (kg)	78
Vücut Uzunluğu (cm)	73	72	Laktasyon Süresi (gün)	140
Doğum Ağırlığı (kg)	4.5	4.3	Yapağı Verimi (kg)	3.6
Ergin Canlı Ağırlık (kg)	80-100	60-65	Damızlık Yaşı (ay)	10-14
Günlük Canlı Ağırlık Artışı (g)	322		Kuzu Verimi	1.4

Karacabey Merinosu Tescil: 12/12/2004 tarih ve 25668 sayılı Resmi Gazete 2004/39 Nolu Tebliğ

♂

♀

ANADOLU MERİ NOSU

Yayılma Alanı: İç Anadolu Bölgesi'nin batı kısımları

Verim Yönü: Kombine, et ve yapağı

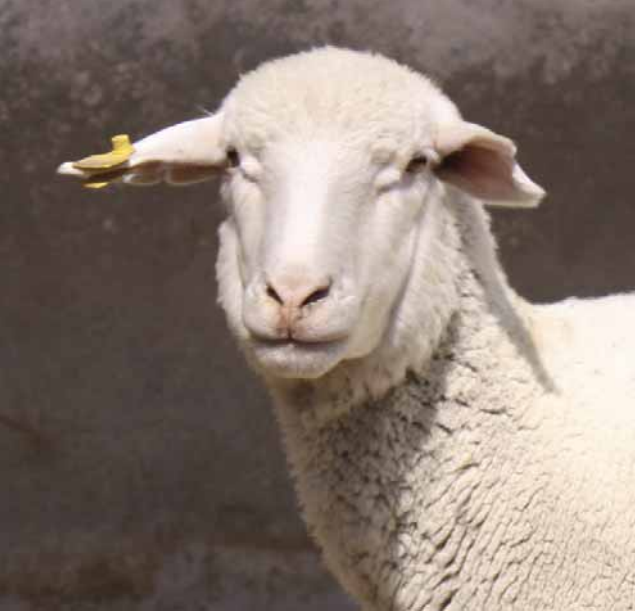
Genel Tanımı: Alman Yapağı Et Merinosu ile Akkaramanın melezlenmesiyle Polatlı ve Altınova Tarım İşletmelerinde elde edilmiştir. Bu merinos tipi % 75-80 Alman Yapağı Et Merinosu genotipi taşır.

Baş uzunluğu ve genişliği orta, dudaklar kalın, kulaklar yatay ve geniş, boyun kısa ve kalın, vücut iri, geniş, derin ve uzun, butlar dolgun ve etli, bacaklar uzun ve kuvvetlidir. Renk beyazdır. Başın yüz kısmı ile bacakların alt kısımları çıplaktır. İnce, birörnek, 60-64 S yapağılıdır. Erkek ve dişiler genelde boynuzsuzdur. Kuyruk yağsız, ince ve kısadır.

Irka Özgü Ayırıcı Özellikler: İç Anadolu Bölgesi şartlarına adapte olmuştur. Değişik çevre şartlarına adaptasyon yeteneği yüksektir. Yürüme yeteneği, sürü ve analık içgüdüğü iyidir.

Yetiştirme Koşulları: İç Anadolu'nun az engebeli ve yetersiz mera şartları ile karasal iklimine uyum sağlamıştır. Bununla birlikte bakım besleme ve barındırma koşulları nispeten iyi olan işletmelerde başarılı bir şekilde yetiştirilmektedir. Barınaklar genellikle meraya yakın yerlere inşa edilmektedir. Karlı dönemlerde ağılda barındırılır. Meranın durumuna ve mevsime göre ek yemleme yapılmaktadır.

Vücut Ölçüleri ve Verim Özellikleri

	Erkek	Dişi		Dişi
Cidago Yüksekliği (cm)	75	66	Laktasyon Süt Verimi (kg)	70-90
Vücut Uzunluğu (cm)	86	74	Laktasyon Süresi (gün)	120
Doğum Ağırlığı (kg)	4.3	4.1	Yapağı Verimi (kg)	3.0-3.5
Ergin Canlı Ağırlık (kg)	80-90	50-55	Damızlık Yaşı (ay)	18
Günlük Canlı Ağırlık Artışı (g)	240		Kuzu Verimi	1.4

Anadolu Merinosu Tescil: 28/12/2007 tarih ve 26740 sayılı Resmi Gazete 2007/52 Nolu Tebliğ

♂

♀

ORTA ANADOLU MERİ NOSU

Yayılma Alanı: Orta Anadolu Bölgesi

Verim Yönü: Kombine, et ve yapağı

Genel Tanımı: Akkaraman ırkı ile Alman Et Merinosu melezlenmesiyle elde edilmiştir. Yaklaşık % 80 Alman Yapağı Et Merinosu, % 20 Akkaraman

genotipi taşımaktadır. Vücut iri yapılıdır. Baş uzunluğu ve genişliği orta, dudaklar kalın, kulaklar yatay ve geniş, boyun kısa ve kalın, vücut geniş, derin ve uzun, butlar dolgun ve etli, bacaklar uzun ve kuvvetlidir. Yapağı rengi beyazdır. Bacakların alt

kısımları ile yüz çıplaktır. Yapağısı ince ve birörnek elyaftan oluşmaktadır. Erkek ve dişiler genelde boynuzsuzdur. Kuyruk yağsız, ince ve uzundur.

Irka Özgü Ayırıcı Özellikler: Akkaraman koyunlardan kök aldığı için Orta Anadolu şartlarına iyi uyum sağlamış ve hastalıklara karşı dayanıklı, yaşama gücü yüksek bir ırktır. Değişik çevre koşullarına adaptasyon yeteneği, analık ve sürü içgüdüğü oldukça iyidir. Kuzu verimi ve büyüme hızı Akkaramana göre yüksektir.

Yetiştirme Koşulları: Orta Anadolu şartlarında kış aylarında bir süre ağılda; diğer zamanlarda gündüz merada, geceleri açık çevrili yerlerde yetiştirilir. Yerli ırklardan sonra kurak meralardan en iyi yararlanabilen koyun ırkıdır. Bakım, besleme şartları nispeten iyi işletmelerde başarılı şekilde yetiştirilmektedir.

Vücut Ölçüleri ve Verim Özellikleri

	Erkek	Dişi		Dişi
Cidago Yüksekliği (cm)	76	68	Laktasyon Süt Verimi (kg)	60-70
Vücut Uzunluğu (cm)	88	75	Laktasyon Süresi (gün)	150
Doğum Ağırlığı (kg)	4.4	4.1	Yapağı Verimi (kg)	3.6-3.8
Ergin Canlı Ağırlık (kg)	85-90	55-60	Damızlık Yaşı (ay)	18
Günlük Canlı Ağırlık Artışı (g)	290	235	Kuzu Verimi	1.4

Orta Anadolu Merinosu Tescil: 28/12/2007 tarih ve 26740 sayılı Resmi Gazete 2007/52 Nolu Tebliğ

♂

♀

RAMLIÇ

Yayılma Alanı : Orta Anadolu ile Batı Anadolu geçit bölgeleri

Verim Yönü: Kombine, et ve yapağı

Genel Tanımı : % 65-70 Rambouillet ve % 30-35 Dağlıç genotipi taşımaktadır. Vücut iri yapılıdır.

Renk beyazdır. Koçlar genellikle boynuzlu, koyunlar boynuzsuzdur. Kuyruk yapısı ince ve uzun, kuyruk dip kısmı üçgen şeklindedir.

Irka Özgü Ayırıcı Özellikler : Dağlıç ırkının yetiştirme koşullarındaki yüksek yaşama gücü ile

Rambouillet ırkının iyi olan et ve yapağı verim özelliklerini taşıyan bir koyun tipidir. Olumsuz çevre koşullarına adaptasyonu yüksektir. Sürü içgüdüğü iyidir.

Yetiştirme Koşulları : Marmara Hayvancılık Araştırma Enstitüsünde saf bir sürü yetiştirilmektedir. Batı geçit bölgesinin koşulları kısmen iyi işletmelerinde yetiştirilebilmektedir.

Vücut Ölçüleri ve Verim Özellikleri

	Erkek	Dişi		Dişi
Cidağö Yüksekliğı (cm)	74	70	Laktasyon Süt Verimi (kg)	50-60
Vücut Uzunluğı (cm)	75	72	Laktasyon Süresi (gün)	130-150
Ergin Canlı Ağırlık (kg)	80-90	60-65	Yapağı Verimi (kg)	2.5-3.0
Doğum Ağırlığı (kg)	4.5	4.0	Damızlık Yaşı (ay)	10-14
Günlük Canlı Ağırlık Artışı (g)	265		Kuzu Verimi	1.3

♂

♀

PIRLAK

Yayılma Alanı : Kütahya, Afyon ve Uşak'tan, Manisa'ya kadar uzanan İç Batı Anadolu bölgesi ile Batı Akdeniz'in kuzeyinde Isparta ve Burdur

Verim Yönü: Kombine

Genel Tanımı: Vücut orta iriliktir. Renk beyaz, göz etrafında, kulak uçlarında ve ağız etrafında

siyah lekelerle rastlanır. Ayakları siyah lekeli olanlar da görülmektedir. Kulaklar yere paralel ve ileriye doğrudur. Erkekler yanlara doğru açılan güçlü spiral boynuzlara sahiptir. Dişiler genel olarak boynuzsuzdur. Kuyruk inceden yarı yağlıya kadar farklılık göstermektedir. Kuyruk yağ kitlesi, dip kısmından uca doğru azalan bir yapıdadır.

Irka Özgü Ayırıcı Özellikler: Kötü çevre şartlarına ve hastalıklara dayanıklıdır. Eti lezzetlidir.

Yetiştirme Koşulları: Sıcak ve kurak iklim hayvanı olmakla birlikte değişik çevre koşullarına adaptasyon yeteneği iyidir. Yetersiz mera, barınak ve bakım besleme koşullarında yetiştirilebilir. Ağılları genellikle bir tepeye yanaştırılarak yapılır. Burdur ve Isparta illerinde dağların eteklerindeki kovuklarda ve hatta rüzgârdan korunmuş yerlerde açık korularda barındırılır. Göçer olarak ta yetiştiriciliği yapılmaktadır. Besleme karlı kış dönemleri dışında tamamen meraya dayalıdır.

Vücut Ölçüleri ve Verim Özellikleri

	Erkek	Dişi		Dişi
Cidago Yüksekliği (cm)		63	Laktasyon Süt Verimi (kg)	75-80
Vücut Uzunluğu (cm)		60	Laktasyon Süresi (gün)	120
Doğum Ağırlığı (kg)	4.0	3.5	Yapağı Verimi (kg)	2-2.5
Ergin Canlı Ağırlık (kg)		45-50	Damızlık Yaşı (ay)	18
Günlük Canlı Ağırlık Artışı (g)	150		Kuzu Verimi	1.2-1.5

♂

♀

KARYA

Yayılma Alanı : Aydın, İzmir, Manisa, Uşak ve Denizli illeri

Verim Yönü: Kombine, süt ve döl

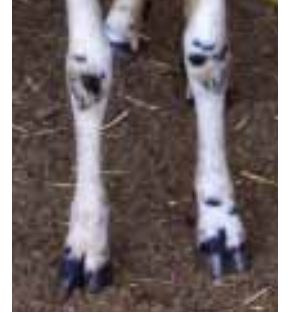
Genel Tanımı : Batı Anadolu'daki ırkların Sakız ve Kıvırcık koçlarla sistemsiz melezlenmesi sonucu oluşmuştur. Vücut orta iriliktir. Renk beyaz, göz etrafı, kulak uçları ve ayaklar genellikle siyahtır. Yapağı tipi kaba karışıktır. Erkekler kuvvetli spiral

boynuzlu, dişiler boynuzsuzdur. Kuyruk ince ve az yağlıdır.

Irka Özgü Ayırıcı Özellikler : Erken gelişen bir ırktır. Döl ve süt verimi yüksektir.

Yetiştirme Koşulları : Özellikle bakım ve besleme koşulları kısmen iyi olan ve entansifleşme eğilimi görülen ovalık kesimlerde yetiştiriciliği tercih edilmektedir.

Vücut Ölçüleri ve Verim Özellikleri

	Erkek	Dişi		Dişi
Cidago Yüksekliği (cm)		67	Laktasyon Süt Verimi (kg)	100
Vücut Uzunluğu (cm)		64	Laktasyon Süresi (gün)	170
Doğum Ağırlığı (kg)	4.5	3.5	Yapağı Verimi (kg)	1.0
Ergin Canlı Ağırlık (kg)	55	45	Damızlık Yaşı (ay)	10-14
Günlük Canlı Ağırlık Artışı (g)	182		Kuzu Verimi	1.6

♂

♀

ANKARA KEÇİSİ

Yayılma Alanı : Ankara ili başta olmak üzere, İç Anadolu bölgesi ile Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgesinin bazı illeri

Verim Yönü : Tiftik ve et

Genel Tanımı : Vücut küçük yapılı, ince ve zariftir. Başın yandan görünüşü dişilerde hafif içbükey ya da düz, tekelerde ise dışbükeydir. Sağrı omuzdan biraz yüksek, arka bacaklar önlerden biraz

daha uzundur. Yüz ve bacaklar dışında bütün bedeni tarsal ve carpal eklemlere kadar ince yumuşak parlak ve lüleli tiftikle örtülüdür. Vücut rengi beyazdır. Daha az olarak krem, sarı, gümüşü gri, kahverengi ve siyah renkte olanlarına da rastlanır. Erkek ve dişiler boynuzludur. Boynuz yapısı erkeklerde burğu şeklinde kuvvetli, uzun ve geriye doğru hafifçe kıvrık, dişilerde ise daha zayıf, kısa ve arkaya kıvrıktır.

Irka Özgü Ayırıcı Özellikler : Geç gelişen bir ırktır. Analık içgüdüğü iyi gelişmiştir. Doğumu yaklaşan bazı keçilerin başka oğlakları sahiplendikleri görülür. Uzun yol yürümeye elverişlidir. En önemli verimi tiftiktir. Tiftik sağlam, elastik, ince, nemi çekme ve iyi boya alması özelliğiyle, tekstil ve triko sanayinin önemli bir hammaddesidir.

Yetiştirme Koşulları : Özel bakım ve besleme istemez. Kışın basit, üç yanı kapalı sundurma ya da kapalı ağıllarda, diğer mevsimlerde açık alanlarda barındırılır. Sarp kayalık ve engebeli arazilerde rahatlıkla yetiştirilir. Sürü idaresi kolaydır. Ani yem değişikliklerine karşı dirençlidir.

Vücut Ölçüleri ve Verim Özellikleri

	Erkek	Dişi		Dişi
Cidago Yüksekliği (cm)	66	51	Laktasyon Süt Verimi (kg)	25-50
Vücut Uzunluğu (cm)	67	58	Tiftik Verimi (kg)	2.8
Doğum Ağırlığı (kg)	2.7	2.5	Lüle Uzunluğu (cm)	15
Ergin Canlı Ağırlık (kg)	45	35	Damızlık Yaşı (ay)	18
Günlük Canlı Ağırlık Artışı (g)	110		Oğlak Verimi	1.1

♂

♀

KIL KEÇİSİ

Yayılma Alanı : Ege, Akdeniz, Marmara, Güneydoğu Anadolu, Doğu Anadolu ve İç Anadolu Bölgeleri

Verim Yönü : Kombine, süt, et ve kıl

Genel Tanımı : Genellikle vücut orta irilikte olmakla birlikte, bölgeden bölgeye büyük farklılıklar göstermektedir. Rengin genellikle siyah olması nedeniyle bazı bölgelerde kara keçi olarak adlandırılır.

Bununla birlikte gri, kahverengi, mavi alaca ve kır renkli olanları da görülür. Tek renkli siyah bireylerde yüzde iki taraflı ağza kadar inen kahverengi veya beyaz lekelerle, bacak uçları ve süt aynası çevresindeki renk açılması yaygındır. Deri rengi koyudur. Erkekler ve dişiler çoğunlukla boynuzludur. Boynuzlar erkeklerde gelişmiştir, boynuz uçları arasındaki mesafe 60-70 cm'ye ulaşabilmektedir. Boynuz, dişilerde geriye doğru kıvrılır.

makta bazen bir iki kıvrım yapabilmektedir ve erkeklerinkine göre daha zariftir. Boynuz kesiti oval veya yuvarlaktır.

Irka Özgü Ayırıcı Özellikler : Anadolu'nun her türlü iklim ve arazi koşullarına adapte olmuş, kötü bakım ve besleme koşullarında yetiştirilebilen, sağlam vücut yapılı, hastalıklara karşı dirençli, sıcak ve soğuğa karşı dayanıklı bir ırktır. Fundalık ve makiliklerden en iyi faydalanabilen, yürüme yeteneği iyi, meyilli ve kayalık araziye iyi tırmanabilen bir ırktır.

Yetiştirme Koşulları : Yılın hemen tamamında merada barındırılabilir. Genellikle yüksek rakımlı orman içi ve orman kenarı köy ve mezralarında, bölgelerinde bulunan fundalıklar, çalı formundaki bitkiler, orman içi meralar, anızlar ve nadasa bırakılmış alanlardaki otlarla neredeyse masrafsız bir şekilde yetiştirilir.

Vücut Ölçüleri ve Verim Özellikleri

	Erkek	Dişi		Dişi
Cidago Yüksekliği (cm)		69	Laktasyon Süt Verimi (kg)	98
Vücut Uzunluğu (cm)		68	Laktasyon Süresi (gün)	183
Doğum Ağırlığı (kg)	3.4	2.5	Üst Kaba Kıl / Kaşmir (g)	410 / 46
Ergin Canlı Ağırlık (kg)	45-90	40-65	Damızlık Yaşı (ay)	18-20
Günlük Canlı Ağırlık Artışı (g)	160		Oğlak Verimi	1.1

♂

♀

NORDUZ KEÇİSİ

Yayılma Alanı : Van ili Gürpınar ilçesi Norduz bölgesi

Verim Yönü : Kombine, süt, et ve kıl

Genel Tanımı : Vücut orta iriliktendir. Baş orta büyüklükte, düzgün, kulaklar sarkıktır. Esas renk siyah olmakla beraber, beyaz, krem, siyah beyaz,

gri, kül, kahverengi ve sütlü kahve renkliler de görülür. Erkekler boynuzludur, boynuzlar uzun, sağlam, yukarı doğru ve her iki yanda arkaya doğru hafif eğimlidir. Dişiler genel olarak boynuzsuzdur, boynuzlu dişilerin boynuz yapısı erkeklere göre daha küçük ve incedir. Bazen spiral şekilde aşağı doğru eğimlidir.

Irka Özgü Ayırıcı Özellikler: Uzun ve güçlü boynuzları tekellere görkemli bir görünüm kazandırmaktadır.

Yetiştirme Koşulları : Engebeli ve eğimli arazi yapısına sahip, bitki örtüsü ve su kaynaklarınca zengin olan Norduz Bölgesi'ndeki alçak ve yüksek otlaklarda yetiştirilmektedir. Kar yağışının yoğun ve sıcaklığın düşük olduğu kış aylarında ağılda saman ve kesif yemle beslenmektedir.

Vücut Ölçüleri ve Verim Özellikleri

	Erkek	Dişi		Dişi
Cidago Yüksekliği (cm)		65	Laktasyon Süt Verimi (kg)	95
Vücut Uzunluğu (cm)		68	Oğlak Karkas Ağırlığı (kg)	11
Doğum Ağırlığı (kg)	3.0	2.7	Damızlık Yaşı (ay)	18
18 aylık Canlı Ağırlık (kg)		48	Oğlak Verimi	1.1
Günlük Canlı Ağırlık Artışı (g)	133			

Norduz Keçisi Tescil: 12/12/2004 tarih ve 25668 sayılı Resmi Gazete 2004/39 Nolu Tebliğ

♂

♀

KİLİS KEÇİSİ

Yayılma Alanı : Kilis, Gaziantep, Adıyaman ve Hatay illeri

Verim Yönü : Kombine, süt ve et

Genel Tanımı : Vücut orta iri ve uzun yapılıdır. Göğüs ve sağrı iyi gelişmiştir. Sırt hattı düzdür. Boyun uzundur. Kilis yöresinde yetiştirilenler genellikle dışbükey bir baş profiline sahip iken, Hatay ilindeki keçilerde baş profili düzdür. Çok iri sarkık

kulaklıdır. Kulak uzunluğu ortalama 28 cm dir. Çoğunlukla çene altında bir çift küpe bulunmaktadır. Vücut rengi çoğunlukla siyah olmasına rağmen, koyu kestane, kırmızı, kızıl-kahve renklerle lokal beyaz lekeler de rastlanabilmektedir. Baş ve kulaklar, vücut renginde olduğu gibi kimilerinde tamamıyla siyah iken, kimilerinde kırçıl veya kahverengi akıtmalı olabilmektedir. Boynuzlu ve boynuzsuz olanları mevcuttur. Erkekleri kalın,

kuvvetli ve uzun, dişileri kısa, ince ve geriye kıvrık boynuzludur. Çok iyi gelişmiş, sarkık meme tipindedir. Meme lobları belirgin derecede ayrılmış, meme başları yana doğru dönüktür.

Irka Özgü Ayrıcı Özellikler : Sağlam vücut yapılı, engebeli arazilerde uzun yürüyüş kabiliyetli, sıcak ve soğuğa dayanıklı ve hastalıklara karşı dirençlidir. Sütü özellikle Maraş dondurması üreticileri tarafından tercih edilir.

Yetiştirme Koşulları : Aile sürülerinde bağ bahçe çevresinde 2-10 başlık, ticari olarak da 20-200 başlık sürüler halinde yetiştirilir. Yaz ve bahar aylarında otlatılmak üzere Osmaniye, Adana ve Mersin illerine götürülür.

Vücut Ölçüleri ve Verim Özellikleri

	Erkek	Dişi		Dişi
Cidago Yüksekliği (cm)	70	67	Laktasyon Süt Verimi (kg)	217
Vücut Uzunluğu (cm)		66	Laktasyon Süresi (gün)	227
Doğum Ağırlığı (kg)	3	2.8	Kıl Verimi (g)	550
Ergin Canlı Ağırlık (kg)	60	40	Damızlıkta Yaşı (ay)	16
			Oğlak Verimi	1.4

♂

♀

HONAMLI KEÇİSİ

Yayılma Alanı : Akdeniz Bölgesinin Toros Dağları etekleri, Antalya, Isparta ve Konya üçgeni

Verim Yönü : Kombine, et, süt ve kıl

Genel Tanımı : Göçer yetiştiricilerin (Yörük) uzun yıllardır yetiştiricilik tercihleri sonucu oluşmuş bir ırktır. Vücut iri, uzun ve yüksek yapılıdır. Kaba ve ince kılları, kıl keçiyeye oranla daha kısadır. Ayrıca kuyruk yapıları da Kıl keçilerinden daha uzun ve

püskül görünümüne sahiptir. Genellikle siyah renkli olmakla birlikte beyaz lekeler, kısl ve gri renkte olanlarına da rastlanmaktadır. Siyah renklilerde yüzün iki tarafında ağza kadar inen kahverengi veya beyaz akıtma bulunmakta, bacak uçları ve süt aynası çevresinde renk daha açık olmaktadır. Deri koyu renklidir. Erkek ve dişiler genellikle boynuzludur. Tekelerde boynuzlar dişilere göre daha iyi

gelişmiştir. Boynuz kendi eksenini etrafında kıvrımlı, kulakların etrafında geriye doğru yay çizer, uçları aşağı ve öne doğru uzar.

Irka Özgü Ayırıcı Özellikler : İri cüsseli, yüksek bacaklıdır. Alt çene üst çeneden uzundur. Gözleri belirgin bir şekilde iri ve canlıdır. Kulaklar küçük ve kalındır. Burun belirgin bir şekilde dışbükeydir. Uysal ve insana çok yakın bir ırktır.

Yetiştirme Koşulları : Geniş ölçüde, Akdeniz bölgesinde Yörükler tarafından, bölgelerinde bulunan fundalıklar, çalı formundaki bitkiler, orman içi meralar, anızlar ve nadasa bırakılmış alanlardaki otlarla neredeyse masrafsız bir şekilde yetiştirilir. Yılın hemen tamamında merada barındırılabilen bir ırktır. Bununla birlikte ağız yapılarından dolayı zayıf meralardan yeteri kadar yararlanamaz. Zengin mera veya ek yemleme olanağına sahip işletmelerde başarıyla yetiştirilmektedir.

Vücut Ölçüleri ve Verim Özellikleri

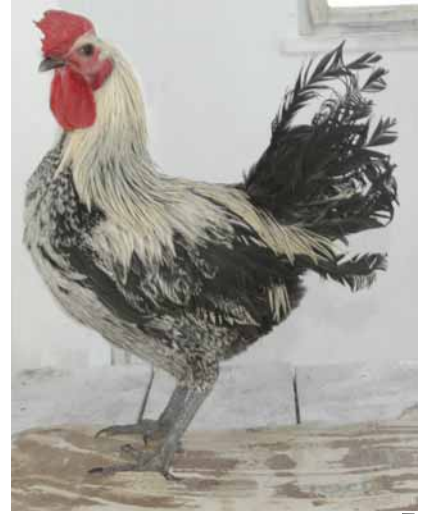
	Erkek	Dişi		Dişi
Cidago Yüksekliği (cm)	91	85	Laktasyon Süt Verimi (kg)	175
Vücut Uzunluğu (cm)	93	84	Laktasyon Süresi (gün)	270
Doğum Ağırlığı (kg)	3.5	3	Kıl Verimi (g)	500-600
Ergin Canlı Ağırlık (kg)	97	72	Damızlık Yaşı (ay)	18-20
Günlük Canlı Ağırlık Artışı (g)	200-250		Oğlak Verimi	1.9
			Oğlak Karkas Ağırlığı (6 aylık yaşta, kg)	20-23

♂ Demir Kır

♂ Al

Pamuk Kır ♂

DENİZLİ

Yayılma Alanı : Kökeni Denizli ve yöresi olmakla birlikte tüm Anadolu ve Trakya

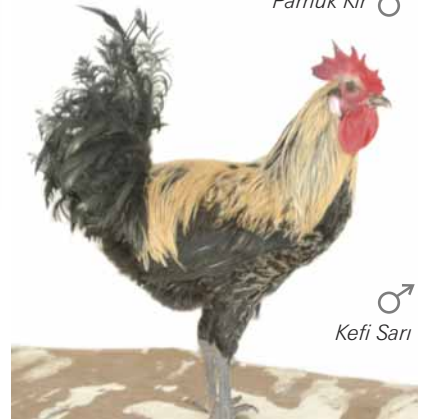
Yetiştirme Amacı : Yumurta ve özel merak

Genel Tanımı : Balta ya da gül ibikli, gözler erkekte belirgin sürmelidir. Burun delikleri küçük, gaga koyu gri ve uzun, kulaklar kısa tüylerle kaplıdır. Kulak lobları belirgin olup kırmızı ya da kırmızı üzerinde hafif beyazlık bulunabilir. Boyun erkeklerde uzun, dişilerde orta uzunlukta ve tüylüdür. Kuyruk sağlam yapılı, erkeklerde gösterişlidir. Kanat büyük ve tüylüdür. Göğüs orta derinliktedir. Vücudu örten tüy ve telekler siyahtır. Erkeklerde boyun, sırt ve kanatta renkli telekler bulunabilir. Bu renklerin varlığına göre erkekler demir kır, pamuk kır, kefi sarı, al ve siyah olarak adlandırılır. Dişiler

bazılarının boynunda görülebilen eser miktardaki renk dışında tamamen siyahtır. Deri rengi beyazdır. İncik, ayak derisi ve pulları açık ya da koyu gri renkte, tüysüz, dört parmaklı ve mahmuzludur. Bacaklar erkeklerde sağlam yapılı, yüksek ve sağlam duruşlu, dişilerde erkeklere göre daha kısadır. Yumurta kabuk rengi beyazdır.

Irka Özgü Ayırıcı Özellikler : Horozları uzun ötüşleri (15-16 sn) ile ünlüdür. Erkekler ergin dönemle birlikte agresif davranış gösterebilir. Tüyenmede bireyler arasında farklılık görülebilir. Telek uzunluğu ve ayak derisi renginin farklı olması nedeniyle seleksiyonla otoseks civciv elde etme imkanı bulunmaktadır.

Yetiştirme Koşulları: Ekstansif ve yarı entansif şartlarda yetiştirilirler.

♂ Kefi Sarı

♀

♀

Bazı Özellikleri	Erkek	Dişi
Civciv Çıkım Ağırlığı (g)	38.5	
Ergin Canlı Ağırlık (g)	2050	1100
Yumurta Ağırlığı (g)		54
Yıllık Yumurta Verimi (adet)		114

Denizli Tescil: 12/12/2004 tarih ve 25668 sayılı Resmi Gazete 2004/39 Nolu Tebliğ

♂

♀

GERZE

Yayılma Alanı : Sinop'un Gerze ilçesi

Yetiştirme Amacı : Yumurta ve özel merak

Genel Tanımı : Baş orta uzunlukta, çatal ibiklidir. Burun delikleri büyük ve gaga üzerinde çıkıntılı, gaga gri renk tonlarında ve orta uzunluktadır. Kulaklar kısa tüylerle kaplı, kulak lobları erkeklerde çok belirgin her iki tarafta beyazdır. Boyun yapısı erkeklerde uzun, dişilerde orta uzunlukta ve tüylüdür. Kuyruk sağlam yapılı ve gösterişlidir. Kanat büyük ve geniştir. Göğüs orta derinliktedir.

Vücut siyah tüylerle kaplıdır. Erkeklerde kuyruk tüyleri ışık altında yeşil-siyah bir görünüm verir. Deri rengi beyazdır. İncik, ayak derisi ve pulları gri tonlarında, tüysüz, dört parmaklı ve mahmuzludur. Bacaklar erkeklerde sağlam yapılı, yüksek ve sağlam duruşlu, dişilerde daha kısadır. Yumurta kabuk rengi beyazdır.

Irka Özgü Ayırıcı Özellikler : Oldukça ürkektir. Erkekler boğuk ve kalın bir sese sahiptir.

Yetiştirme Koşulları : Ekstansif ve yarı entansif şartlarda yetiştirilirler.

Bazı Özellikleri	Erkek	Dişi
Civciv Çıkım Ağırlığı (g)	37	
Ergin Canlı Ağırlık(g)	1850	1100
Yumurta Ağırlığı (g)		49
Yıllık Yumurta Verimi (adet)		88

Gerze Tescil: 12/12/2004 tarih ve 25668 sayılı Resmi Gazete 2004/39 Nolu Tebliğ

YUMURTACI HİBRİTLER

Adı	ATABEY	ATAK	ATAK - S
Geliştiren Kuruluş	TAVUKÇULUK ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ		
GENEL ÖZELLİKLER			
Genel Tanımı	Ürkek mizaçlı, gürültüye karşı biraz hassas, kötü çevre koşullarına dayanıklı, yem değerlendirme yeteneği iyi, beyaz tüylü, hızlı tüylenme gösteren, hibrit yumurta tavuğu genotipidir.	Sakin mizaçlı, kötü çevre koşullarına dayanıklı, yem değerlendirme yeteneği iyi, kahverengi tüylü, hibrit yumurta tavuğu genotipidir.	Sakin mizaçlı, kötü çevre koşullarına dayanıklı, yem değerlendirme yeteneği iyi, siyah tüylü, kahverengi göğüs ve gerdanlı, hibrit yumurta tavuğu genotipidir.
YUMURTA VERİMİ			
72 Haftalık Yumurta Verimi (adet)	305	301	302
Pik Dönemi Yumurta Verimi %	97	96	97
Yumurta Ağırlığı (g)	60.3	63.1	64.7
72 Haftalık Yumurta Kütlesi (kg)	18.6	19	19.5
YAŞAMA GÜCÜ			
Büyütme Dönemi % (18 hafta)	97-98	97-98	97-98
Yumurtlama Dönemi % (19-72 hafta)	93-95	94-96	94-96
CANLI AĞIRLIK			
8. Hafta (g)	490	550	570
Cinsi Olgunluk (g)	1535	1750	1800
72. Hafta (g)	1820-1850	2040-2080	2150-2200
CİNSİ OLGUNLUK			
İlk Yumurtlama Yaşı (gün)	140-145	145-150	147-152
%50 Verim Yaşı (gün)	155-160	160-165	162-167
Pike Ulaşma Yaşı (gün)	180-185	180-185	180-185
YEM TÜKETİMİ			
Büyütme Dönemi (kg) (18 hafta)	5.9	6.9	6.9
Yumurtlama Dönemi (g) (günlük)	100-105	113-117	117-123

Yumurtacı Hibritler Tescil:22/04/2006 tarih ve 26147 sayılı Resmi Gazete 2006/15 Nolu Tebliğ

KAFKAS ARISI

Yayılma Alanı : Özgün yayılma alanı Orta Kafkasların yüksek vadilerinden Kuzey Doğu Anadolu'ya doğru uzanır.

Genel Morfolojisi : Vücut iri, abdomen geniştir. En uzun dile sahip olan bal arısı ırkıdır. Abdomen kitin rengi siyahtır. Abdomenin ilk tergitlelerinde çok dar ve belirsiz sarı bantlar ya da kahverengi benekler vardır. Skutellum rengi siyahtır. Tomentum geniş ve yoğundur. Vücut kıl örtüsü kısıdır ve kurşuni-gri renklidir. Ana arının ve erkek arının kitin rengi koyudur. Erkek arının toraks kıl rengi siyahtır.

Davranış ve Fizyolojik Özellikleri : Çok uysaldır. Yavru yetiştirme ritmi yavaş olduğu için ilkbaharda yavaş gelişir ve yaz mevsimi ortasına gelmeden tam koloni gücüne ulaşmaz. Yaz mevsimi sonuna doğru yavru yetiştirme faaliyetini durdurur. Kışlama yeteneği yüksek değildir. Ergin arı hastalıklarından Nosemaya duyarlıdır. Oğul verme eğilimi düşüktür. Yağmacılık ve şaşırma eğilimi vardır. Dili uzun

olduğu için üçgül gibi nektarı derinde olan bitkilerden yararlanma ve bal üretme yeteneği diğer ırklardan daha yüksektir. Düşük sıcaklıkta ve elverişsiz iklim koşullarında tarlacılık faaliyetini sürdürebilir. Propolisi en çok kullanan bal arısı ırkıdır. Düzensiz-köprü petek yapma eğilimi vardır. Petek gözlerini sırlarken bal ve sır arasında hava boşluğu bırakmadığı için petekli balı koyu ve nemli bir görünüme sahiptir.

Yetiştirme Koşulları : Nosemaya duyarlılığı nedeniyle kışlama yeteneğinin düşük olması yaygın kullanımını sınırlandırmaktadır. İlkbaharda gelişmesi yavaş olduğu için nektar akımının erken gerçekleştiği güney bölgelerinde bal üretmesi zordur. Derin tüplü çiçeklerin dominant olduğu florada daha başarılıdır. Nektar akımının hafif, fakat uzun sürdüğü yörelerde bal veriminin yüksek olması beklenir. Yoğun ve kısa nektar akımında ise nektarı ballık yerine kuluçkalıkta stoklama eğilimi gösterir.

YERLİ İPEKBÖCEĞİ HATLARI

Hattın Adı	BURSA BEYAZI ALACA		BURSA BEYAZI		HATAY SARISI	
Bir Yılda Verdiği Nesil Sayısı (Voltinizm)	1 (Univoltin)		1 (Univoltin)		1 (Univoltin)	
Larva Dönemindeki Uyku Sayısı (Moultinizm)	4		4		4	
YUMURTA ÖZELLİKLERİ						
Yumurta Şekli	Eliptik		Eliptik		Eliptik	
Yumurta Rengi	Gri		Gri		Gri	
Yumurta Verimi, adet	En düşük	En yüksek	En düşük	En Yüksek	En Düşük	En Yüksek
	439	656	390	590	303	545
Diğer Özellikleri	Yumurtasının bulunduğu zemine yapışmama özelliği vardır.		Yumurtasının bulunduğu zemine yapışmama özelliği vardır.		Yumurtlamadan hemen sonra yumurtasının bulunduğu zemine yapışma özelliği vardır.	
LARVA ÖZELLİKLERİ						
Yeni İncicar Etmiş Larvanın Rengi	Siyah		Siyah		Siyah	
Olgun Yaştaki Larvanın Rengi	Beyaz		Beyaz		Beyaz	
Markaj Durumu	Belirgin		Belirgin değil		Belirgin değil	
Diğer Özellikleri	Larva üzerinde zebra benzeri kahverengi çizgiler bulunmaktadır.				5. Yaşta ayakları sarı renktedir.	
KOZA ÖZELLİKLERİ						
Kozanın Şekli	Eliptik		Eliptik		Yer fıstığı	
Kozanın Rengi	Beyaz		Beyaz		Kavun içi	
Tek Koza Ağırlığı, g	En düşük	En yüksek	En düşük	En yüksek	En düşük	En yüksek
	1.6	2.1	1.3	2.2	1.4	2.1
Koza-Kabuk Oranı, %	13.3	15.7	11.9	15.8	10.9	13.5

Bursa Beyazı Alaca Tescil: 12/12/2004 tarih ve 25668 sayılı Resmi Gazete 2004/39 Nolu Tebliğ

Kırkından sonra

ANKARA TAVŞANI

Verim Yönü : Kombine, yün ve et

Genel Tanımı : Vücut orta büyüklüktedir. Uzun tüylü yün tavşanıdır. Kulaklar dik, uçlarında püskül vardır. Baş yuvarlak ve orta büyüklükte, boyun kısadır. Kemikler ince ve sağlamdır. Ayaklar ince ve uzun olup uzun tüylerle kaplıdır. Yünü beyaz, uzun, ince, sık, yumuşak, parlak ve dokumaya elverişlidir.

Davranış Özellikleri : Genellikle sakindir, ancak üç aylık yaştan sonra kafeste birden fazla hayvan bulundurulursa birbirine zarar verebilir. Herhangi

bir stres durumunda kafeste koşabilir, arka ayaklarını yere vurabilir. Yünlerini yutma eğilimindedir.

Irka Özgü Ayırıcı Özellikler : Yününden iplik elde edilen tek tavşan ırkıdır. Yünü hafif, ince, yüksek ısı tutma ve ses dalgalarını geçirme özelliğine sahip olduğundan havacılık sanayinden tıp alanına kadar pek çok yerde kullanılan angora yünü Ankara Tavşanından elde edilir.

Yetiştirme Koşulları : Sıcak iklim, yün verimini olumsuz yönde etkilediğinden yetiştiriciliği için serin bölgeler elverişlidir.

Vücut Ölçüleri ve Bazı Özellikleri	Erkek	Dişi
Ergin Canlı Ağırlık (kg)	3.5-4	4-4.5
Yıllık Yün Verimi (g)	700-800	1000
Damızlık yaşı (ay)	6	
Bir Doğumda Doğan Yavru Sayısı (adet)	1-6	
Yıllık Gebelik Sayısı (adet)	3-4	
Doğum Ağırlığı (g)	47-55	
Yıllık Kırım Sayısı (adet)	4	

Ankara Tavşanı Tescil: 12/12/2004 tarih ve 25668 sayılı Resmi Gazete 2004/39 Nolu Tebliğ

♂

♀

KANGAL

Yayılma Alanı : Sivas başta olmak üzere tüm Anadolu

Yetiştirme Amacı : Sürü koruma ve bekçilik

Genel Tanımı : İri yapılıdır ve vücut bölümleri arasındaki uyum çok iyidir. Göğüs geniş ve derin, bel orta uzunluktadır. Kafa orta büyüklükte olup vücut ile bağlantısı kuvvetlidir. Kulaklar üçgen şeklinde, uçları yuvarlak ve sarkıktır. Bacaklar uzun,

kuvvetli, pençeleri iri ve güçlüdür. Renk kirli beyazdan açık sarı tonlar arasında değişir. Vücut kılları kısa ve sıktır.

Davranış Özellikleri : Sahibine sadık, savunmasız kişilere özellikle kadın ve çocuklara karşı uysaldır. Analık içgüdüğü genellikle iyidir. Dövüşürken çok güçlü olan göğsünü ve ön bacaklarını kullanır.

Irka Özgü Ayırıcı Özellikler: Cesur, zeki, güçlü, hızlı ve çeviktir. Sürü koruma yeteneği içgüdüsel olup bu görevi çobandan tamamen bağımsız bir şekilde yerine getirir. Yüzdeki siyah maske ve kuyruğun bel üzerinde öne doğru helezon şeklinde kıvrım oluşturmaları ırkın en önemli özelliğidir. Genellikle ayakların üst kısmında mahmuzu olan Kangallar halk tarafından tercih edilmektedir. Oysa bunun genetik kusur olduğu ve kangal için bir dezavantaj olduğu bilinmektedir.

Yetiştirme Koşulları : Soğuk ve az nemli çevre şartlarına uyum sağlamış bir ırktır. Kangalın yetiştirilme amacı kırsal kesimlerde ve büyük çiftliklerde hayvanları başta kurt olmak üzere yırtıcılardan korumak, aynı zamanda bekçilik ve koruma görevi yapmaktır. Gerçek yaşam ortamı koyun sürülerinin bulunduğu alanlardır. Bekçilik amacıyla yetiştirilenlerin ise gezinti ve koşu imkânı olacak şekilde yaşadığı yerin mümkün olduğunca geniş olması ve zeminin sert olmaması önerilir.

Vücut Ölçüleri ve Bazı Özellikleri	Erkek	Dişi
Cidago Yüksekliği (cm)	70-75	60-65
Vücut Uzunluğu (cm)	75	70
Doğum Ağırlığı (kg)	0.7	0.6
Ergin Canlı Ağırlık (kg)	50	42
Bir Batında Doğan Yavru Sayısı	6 - 8	

Kangal Tescil: 22/04/2006 tarih ve 26147 sayılı Resmi Gazete 2006/16 Nolu Tebliğ

♂

♀

AKBAŞ

Yayılma Alanı : Sivrihisar, Afyon, Eskişehir ve Ankara

Yetiştirme Amacı : Sürü koruma ve bekçilik

Genel Tanımı : Orta iriliktendir ve vücut bölümleri

arasındaki uyum çok iyidir. Kaslar gelişmiş, duruş atletik ve zariftir. Göğüs geniş ve derin, sırt çizgisi düz, bel ve kalça dar, karın içe çekik, sağrı meyilidir. Baş huni şeklinde, buruna doğru incelme gösterir. Vücut beyaz, burun ve dudaklar siyahtır.

Kuyruk uzun olup bel üzerinde tek veya çift sarmal çember oluşturur. Uzun ve kısa tüylü olmak üzere 2 tipi vardır.

Davranış Özellikleri : Sahibine ve aile bireylerine sadık, sakin ve sevecen olup koruma içgüdüsü gelişmiştir. Yabancılarla karşı kuşkucudur. Görev esnasında güç, cesaret, sürat ve çevikliği ile hasmını etkisiz kılar.

Irka Özgü Ayırıcı Özellikler : Cesur, kuvvetli ve zekidir. Geceleri hareketli, gündüzleri sakin ve hareketsizdir. Koruma köpeğidir, sürü koruma ve bekçilik özelliği iyidir. Uyarıya gerek duymadan görevini yapar. Olumsuz çevre koşullarına dayanıklıdır. Kanaatkâr bir ırk olup, iri yapılı olmasına rağmen fazla besin tüketmez.

Yetiştirme Koşulları : Karasal iklime uyum sağlamıştır. Uzun tüylüler, kısa tüylülere göre daha soğuk şartlarda yetiştirilmeye uygundur. Genellikle çiftlik veya geniş bahçeli evlerde yetiştirilir. Gündüzleri kontrol altında, geceleri ise serbest dolaşması gerekir.

Vücut Ölçüleri ve Bazı Özellikleri	Erkek	Dişi
Cidago Yüksekliği (cm)	70	65
Vücut Uzunluğu (cm)	55	50
Ergin Canlı Ağırlık (kg)	40-60	35-45
Bir Batında Doğan Yavru Sayısı	6 – 8	
Doğum Ağırlığı (kg)	0.5	

♂

♀

VAN KEDİSİ

Yayılma Alanı : Van Gölü Havzası. Ayrıca Türkiye'nin tüm bölgelerine ve Dünyanın muhtelif ülkelerine yayılmıştır.

Yetiştirilme Amacı : Koruma ve özel merak

Genel Tanımı : Vücut orta uzunlukta, göğüs geniş ve derindir. Erkekler dişilere göre daha iri yapılıdır. Vücudun ön kısmı arkaya göre daha

geniştir. Vücut bölümleri arasındaki uyum çok iyidir. Baş kısa, yanaklar çıkıntılı, kulaklar baş ile uyumlu, uzun ve diktir. Kuyruk uca doğru inceler ve yürürken yukarıya kalkık pozisyonundadır. Bacaklar vücut ile uyumlu olup, arka bacaklar biraz daha uzundur. Pençeler yuvarlak ve büyükçedir. Göz rengi bakımından üç tipi vardır. Gözlerden birisi mavi, diğeri kehribar (sarı ve yeşile kadar farklı renklerde)

olabileceği gibi her iki göz mavi veya sarı olabilir. Vücudun tamamı beyaz tüylü ya da baş, sırt, bacak, kulak ve kuyrukta kıvılcık-sarı lekeli olmak üzere iki ayrı tipi bulunur.

Davranış Özellikleri : İnsanlarla birlikte yaşamayı sever, ancak insanlardan uzaklaşınca yabanileşmeye başlar. Hareketlidir, sevimli ve oynamaktan hoşlanır. Farklı çevre şartlarına uyum yeteneği yüksektir. Yemeklerini yemeden önce patileriyle yemeğin sıcaklığını kontrol eder. Birbirleri ile ilişkilerinde dişiler daha uyumludur. Yaşam alanına diğer kedilerin girmesine izin vermez. Avlanma içgüdüğü gelişmiştir. Dişilerin çiftleşmede erkekçi seçici özellikleri vardır.

Irka Özgü Ayrıcı Özellikler: Suda yüzmeyi ve suyla oynamayı seven ender kedi ırklarından biridir. Temizlik konusunda diğer hayvanlara göre daha dikkatlidirler.

<i>Vücut Ölçüleri ve Bazı Özellikleri</i>	Erkek	Dişi
Cidago Yüksekliği (cm)	31	27
Vücut Uzunluğu (cm)	38	36
Ergin Canlı Ağırlık (kg)	5	3.5
Bir Batında Doğan Yavru Sayısı	4	
Doğum Ağırlığı (g)	80 - 100	

ANKARA KEDİSİ

Yayılma Alanı : Ankara ili ve çevresi

Yetiştirilme Amacı : Özel merak

Genel Tanımı : Vücut orta uzunlukta ve vücut bölümleri arasındaki uyum çok iyidir. Kemikler ince, uzun fakat kuvvetli kaslarla kaplıdır. Sağrı omuzlara göre daha yüksektir. Baş vücuda göre küçük ve

üçgen biçimindedir. Kulak orta büyüklükte, kulak tabanı geniş, uç kısmı sivri, dik ve kulaklar arası mesafe geniştir. Vücut ipeksi, uzun, beyaz ve parlak tüylerle kaplıdır. Boyun ve kuyruk bölgelerinde tüyler daha uzundur. Kuyruk uzun ve tamamen tüylüdür. Pençeler zarif, küçük ve yuvar-

laktır. Göz rengi bakımından üç tipi vardır; her iki göz mavi ya da kehribar (sarı ve yeşile kadar farklı renklerde) olabileceği gibi gözlerden birisi mavi, diğeri kehribar olabilir.

Davranış Özellikleri : Aile içinde kalmayı ve sahibinin kendisiyle ilgilenmesini ister. Sadece sahibine bağlılık ve yakınlık gösterir. Yaptığı her şeyi ustalık ve çeviklik ile yapar. İsteklerini ses ve vücut diliyle çok iyi anlatır. Tehlikelere karşı refleksi çok yüksektir ve çabuk harekete geçer. Avlanma içgüdüğü çok iyidir. Kırsal alandaki bireyler bağımsız yaşamaya meyillidir. Alıştığı yerde yatmayı sever. Yemek konusunda çok seçicidir. Analık içgüdüğü çok iyidir.

Irka Özgü Ayırıcı Özellikler : Eğitilmeye uygun, öğrenme kapasitesi ve avcılık yeteneği yüksektir. Zeki kedi ırkları arasındadır. Yürürken kuyruğunu vücudunun üstünde yatay olarak tutar, hatta başına

bile değdirebilir. Ergin hayvanlarda kışın tüylerin uzamasıyla yele görülür. Bacaklar vücut ile uyumlu olup, arka bacaklar biraz daha uzundur. Gözlerinin farklı renklerde olma özelliği vardır. Sağırılık diğer ırklara göre daha yaygındır. Özel bakım ve beslemeye gereksim duyar.

Vücut Ölçüleri ve Bazı Özellikleri	Erkek	Dişi
Cidago Yüksekliği (cm)	23	22
Vücut Uzunluğu (cm)	27	24
Ergin Canlı Ağırlık (kg)	3.8	3.4
Bir Batında Doğan Yavru Sayısı	3	
Doğum Ağırlığı (g)	105-120	

www.tagem.gov.tr